

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM

PÉNZÜGYI ÉS SZÁMVITELI KAR

SZAKDOLGOZAT

Bencsik Norbert
Richárd

Nappali

Gazdálkodás és
menedzsment

Vállalkozás
menedzsment

2023

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM

PÉNZÜGYI ÉS SZÁMVITELI KAR

A roma munkavállalók helyzete, integrációs
programok

Belső konzulens: Miskolczi Péter

Külső konzulens: Kóródi Miklós

Bencsik Norbert Richárd

Nappali

Gazdálkodás és
menedzsment

Vállalkozás menedzsment

2023

NYILATKOZAT

Alulírott Bencsik Norbert Richárd büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom, hogy a szakdolgozatomban foglalt tények és adatok a valóságnak megfelelnek, és az abban leírtak a saját, önálló munkám eredményei.

A szakdolgozatban felhasznált adatokat a szerzői jogvédelem figyelembevételével alkalmaztam.

Ezen szakdolgozat semmilyen része nem került felhasználásra korábban oktatási intézmény más képzésén diplomaszerezés során.

Tudomásul veszem, hogy a szakdolgozatomat az intézmény plágiumellenőrzésnek veti alá.

Budapest, 2023. év 12. hónap 09. nap

.....

hallgató aláírása

Tartalomjegyzék

1. Bevezető	2
2. A hazai roma népesség iskolázottsági és munkaerőpiaci helyzete	3
2.1. Népszámlálási adatok	4
2.1.1. Népeségszám	4
2.1.2. Iskolai végzettség	5
2.1.3. Munkaerőpiaci helyzet	8
2.2. A hazai roma népesség helyzete a szegénység és társadalmi kirekesztődés kockázata szempontjából	10
2.3. Az Európai Unió Roma kutatásának (2020-2021) adatai	13
3. Hazai civil szervezetek, integráció tervek, integrációs programok	18
3.1. Magyar Nemzeti Felzárkózási Stratégia 2030	18
3.1.1. A stratégia indikátorai	18
3.1.2. A stratégia beavatkozás főbb területei	19
3.1.2.1. Születés és gyermekkor	19
3.1.2.2. Köznevelési, szakképzési felsőoktatási rendszer	20
3.1.2.3. Foglalkoztatás, munkavállalás, felnőttképzés, szociális gazdaság ...	22
3.1.2.4. Területi egyenlőtlenségek, településfejlesztés –lakhatási és energiaszegénység, környezettudatosság – környezetvédelem	23
3.1.2.5. Roma identitás, közösségépítés, szemléletformálás	24
3.2. Bagázs Közhasznú Egyesület	25
3.2.1. A Bagázs Közhasznú Egyesület Tevékenységei	25
3.2.2. A BAGázs roma telepeken végzett társadalmi hatásmérése	27
3.3. Autonómia Alapítvány	30
4. Módszertan	33
5. A kutatás eredményei	34
5.1. A Startvonal program nehézségei	34
5.2. A Startvonal program sikerei	36
5.3. Milyen módon lehetne az integrációs programokat fejleszteni a jövőben	37
6. Következtetések és javaslatok	39
6.1. Kutatási kérdések, és az interjúk	39
6.2. Javaslatok	39
7. Összegzés	42

1. Bevezető

A szakdolgozatom témája a roma integráció, mely napjainkban egyre növekvő fontossággal bír a társadalmi integráció és az esélyegyenlőség szempontjából, mind nemzetközi, mind hazai szinten. Az elmúlt évtizedekben bekövetkezett társadalmi és politikai változások ellenére a roma közösség továbbra is számos kihívással néz szembe az integrációs folyamatok és eredmények terén.

A roma népesség integrációja különleges figyelmet követel meg, hiszen e folyamatok kulcsszerepet játszanak a társadalmi kohézió és esélyegyenlőség előmozdításában. Ennek ellenére megállapítható, hogy noha számos pozitív lépés történt, a roma közösség még mindig súlyos hátrányokkal küzd. Ezek közé tartozik a megkülönböztetés, a szegénység és az oktatási hátrányok, melyek jelentősen akadályozzák a roma közösségek fejlődését és sikeres integrációját.

A szakdolgozat egyik célja, hogy részletesen feltárja és értelmezze a roma integráció kérdéseit, kiemelten vizsgálva azokat a politikai, gazdasági és társadalmi intézkedéseket, melyeket az országban alkalmaznak ezen célok elérésére.

A szakdolgozatban a hangsúly azon is lesz, hogy milyen kihívások és nehézségek merülnek fel az integrációs folyamatok során, és hogyan lehetne hatékonyabban kezelni ezeket a problémákat a roma közösségek javára. Emellett figyelembe veszem azokat a sikeres intézkedéseket is, amelyek már eredményt hoztak a roma integráció terén.

Az önkéntes tevékenységem során szerzett tapasztalatok inspiráltak arra, hogy szakdolgozatom témájaként válasszam az integrációs programokat. Közel három éven keresztül önkéntesként részt vettem egy olyan integrációs programban, amely a hátrányos helyzetű fiatalok beilleszkedését tűzte ki célul. Ez az időszak lehetőséget teremtett számomra arra, hogy közvetlen tapasztalatokat szerezhsek az integrációs programok működéséről, valamint megismerjem azok kihívásait és célokat.

A kutatásom során arra törekedtem, hogy a témát minél alaposabban megérthessem, ezért kvalitatív kutatási módszereket alkalmaztam. Interjúkat készítettem egy civil szervezet munkatársaival és az integrációs program résztvevőivel. A beszélgetések során arra törekedtem, hogy a résztvevők szemszögéből is megközelítsem a témát, és mélyebb betekintést nyerjek az integrációs programok kihívásaiba és céljaiba.

Az interjúk személyes jellegű válaszai és véleményei segítettek abban, hogy szerteágazó megközelítésből vizsgáljam meg a témát. Az egyéni tapasztalatok és észrevételek révén sikerült olyan információkat gyűjtenem, amelyek hozzájárulnak a témával kapcsolatos szélesebb megértéshez. Az interjúk eredményeinek elemzése révén reményeim szerint kiemelhetem azokat a kulcsfontosságú tényezőket, amelyek meghatározzák az integrációs programok sikerességét és kihívásait.

Először, a szakdolgozatban részletezem a romák jelenlegi helyzetét az országban, ahol országos adatokat és néhány releváns felmérést használok a roma népesség körében. Kiemelkedő fontosságúnak tartom a helyzetük átfogó elemzését, hogy megérthessük azokat a kihívásokat és problémákat, amelyekkel szembesülnek.

Ezután figyelmet fordítok néhány olyan civil szervezetre, amelyek elkötelezettek a roma népesség társadalmi felzárkóztatásában. Részletesen bemutatom ezeket a szervezeteket, kiemelve tevékenységeiket és programjaikat, amelyek célja a roma közösség életkörülményeinek javítása és esélyegyenlőségük növelése. Ezen túlmenően részletesen elemezem ezeknek a szervezeteknek a publikációit és tanulmányait annak érdekében, hogy feltérképezsem az általuk elért eredményeket és hatásokat.

A szervezetek bemutatása után következik a kutatásom részletes ismertetése és az annak során szerzett eredmények prezentálása. Azon kísérletet teszek, hogy összekapcsoljam a kutatásom eredményeit a korábban bemutatott szervezetek tevékenységeivel, és értékeljem, milyen mértékben járultak hozzá a roma népesség helyzetének javulásához.

A szakdolgozatom során törekszem a témával kapcsolatos teljes körű megértésre és átfogó elemzésre, hogy értékelhessem a civil szervezetek szerepét és hatékonyságát a roma közösség felzárkóztatásában.

2. A hazai roma népesség iskolázottsági és munkaerőpiaci helyzete

A roma munkavállalók a munkaerőpiacon jelentős kihívások elé néznek napjainkban. Magyarországon a roma közösség hosszú ideje társadalmi kirekesztés és munkanélküliségi problémával küzd. A roma munkavállalók iskolai végzettsége alacsonyabb az átlagnál, ami korlátozott hozzáférést eredményez a jobb munkalehetőségekhez. Ezen kívül a lakhatási körülmények és a szociális háttér is tovább nehezíti a helyzetüket. Mindezek a tényezők komplex kihívásokat állítanak eléjük a munkaerőpiacon való részvétel szempontjából.

2.1 Népszámlálási adatok

A Központi Statisztikai hivatal 2023 szeptemberében végleges adatokat közölt a 2022-es Népszámlálásról. Ebben a fejezetben, eme adatok segítségével bemutatom, hogy a roma munkavállalók milyen iskolai végzettséggel rendelkeznek, mennyire aktívak gazdaságilag, valamint milyen szociális körülmények között élnek. Ezen adatok segítségével betekintést nyerhetünk a roma munkavállalók helyzetének komplexitásába és azokba a területekbe, ahol további támogatásokra és fejlesztésekre szükség van.

2.1.1. Népeségyszám

1. táblázat: Népeségi adatok Magyarországon nemzetiségek szerint (forrás: KSH), 2022

Népeségi adatok			
Nemzetiségek	2022	2011	2001
Összesen	9 603 634	9 937 628	10 198 315
Cigány (roma) nemzetiségű	209 909	315 583	205 720
Nem válaszolt	1 086 239	1 399 713	527 086

Az 1. táblázatban összefoglalt adatok mutatják a nemzetiségi adatokat. Leolvasható, hogy mennyien vallották magukat romának. A kérdőív azonban több azonosítást is lehetővé tett. A táblázat másik sorában a „nem válaszoló” állnak. Ezek azok a személyek, akik nem kívántak választ adni a nemzetiségi kérdésre.

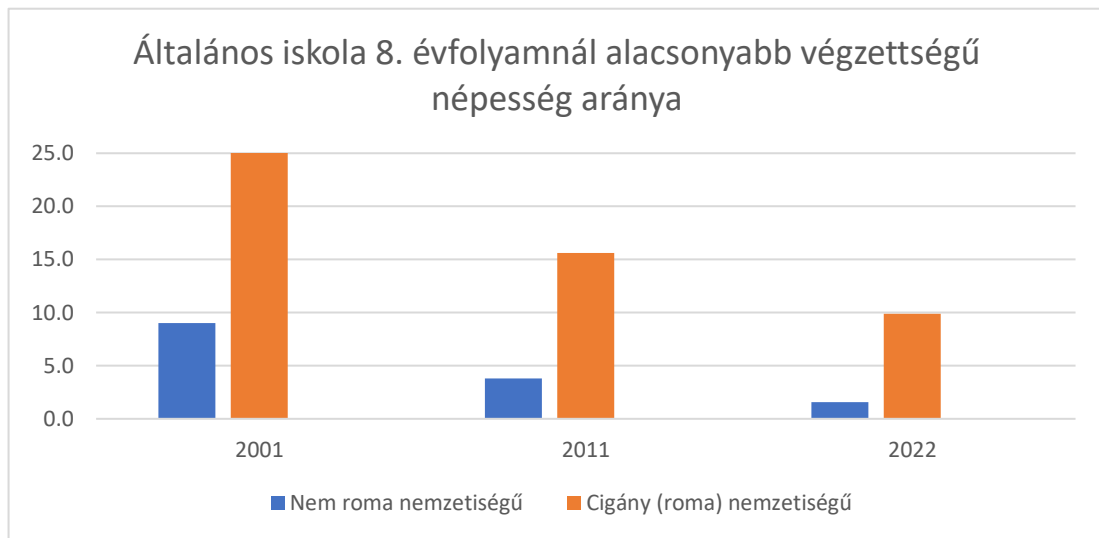
A roma népesség változása a 2001-es és a 2022-es adatok alapján viszonylag stabilnak tűnik. A változás kismértékűnek tekinthető. Ugyanakkor a 2011-es Népszámlálás szerint több, mint háromszázezren vallották magukat roma nemzetiségűnek. A nemzetiségi kérdésre nem válaszolók száma is számottevően növekedett 2001-2011 között, több, mint a kétszeresére.

A társadalomtudósok általános véleménye szerint sok roma nem felel a nemzetiségi kérdésre, a tényleges létszámuk Magyarországon ennél nagyobb. 2012-ben TÁRKI Háztartás Monitor szociológiai felmérések alapján előrebecslést készített a roma népesség számáról. Ez alapján 2010-2013 között 876 ezer főre becsülte a roma népességet (a 2011-es Népszámláláson mindössze 315 ezer személy vallotta magát romának). Hablicsek László (2007) is készített egy előrebecslést, melyben 2021-re 733-814 ezer főben határozta meg a roma népességet.

2.1.2. Iskolai végzettség

Az alábbi ábrákon a nem roma és a roma népesség legmagasabb iskolai végzettségét láthatjuk. A nem roma népesség közé tartozik mindenki, aki válaszolt a nemzetiségi kérdésre és nem vallotta magát roma nemzetiségűnek.

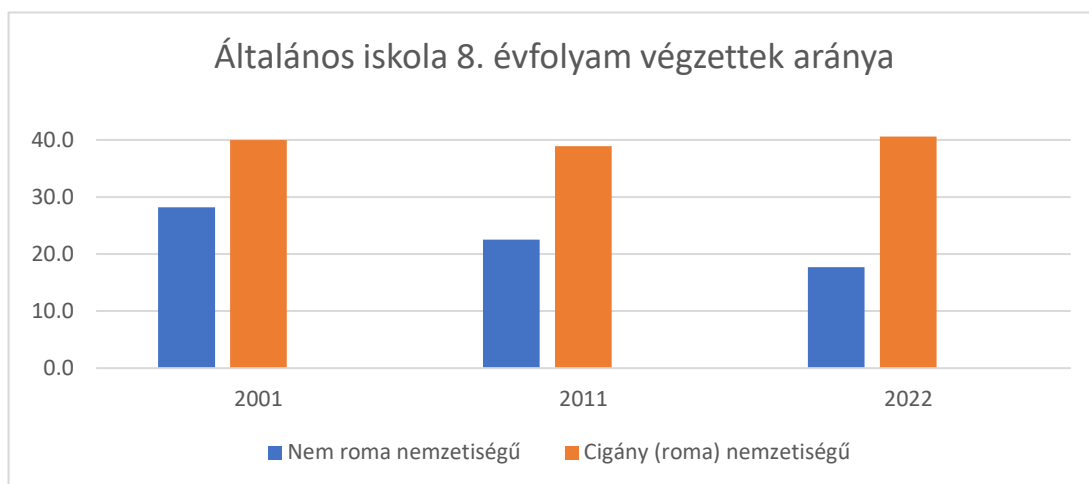
1. ábra: Általános iskola 8. évfolyamnál alacsonyabb végzettségű népesség aránya Magyarországon nemzetiség szerint (forrás KSH), 2022

Azoknak az aránya, akiknek a legmagasabb iskolai végzettsége az általános iskola 8. évfolyam, csökkent a 2011-es adatokhoz képest, a roma és a nem roma népesség körében is. Ennek ellenére a roma népesség 10%-a még mindig nem végzi el az általános iskolát. A nem roma népesség körében ez az arány megközelítőleg 1,5%.

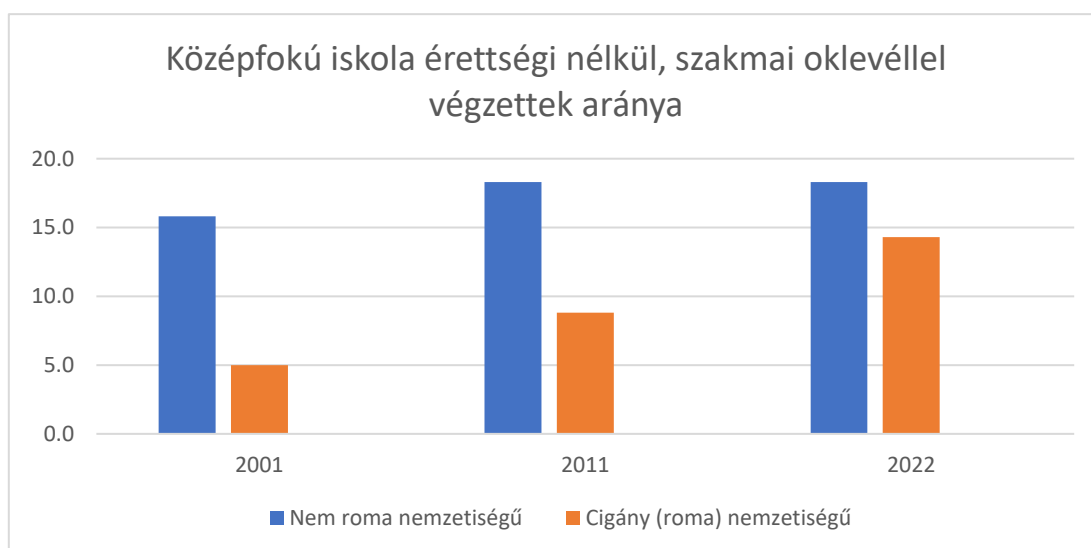

2. ábra: Általános iskola 8. évfolyam végzetek aránya Magyarországon nemzetiség szerint (forrás: KSH), 2022

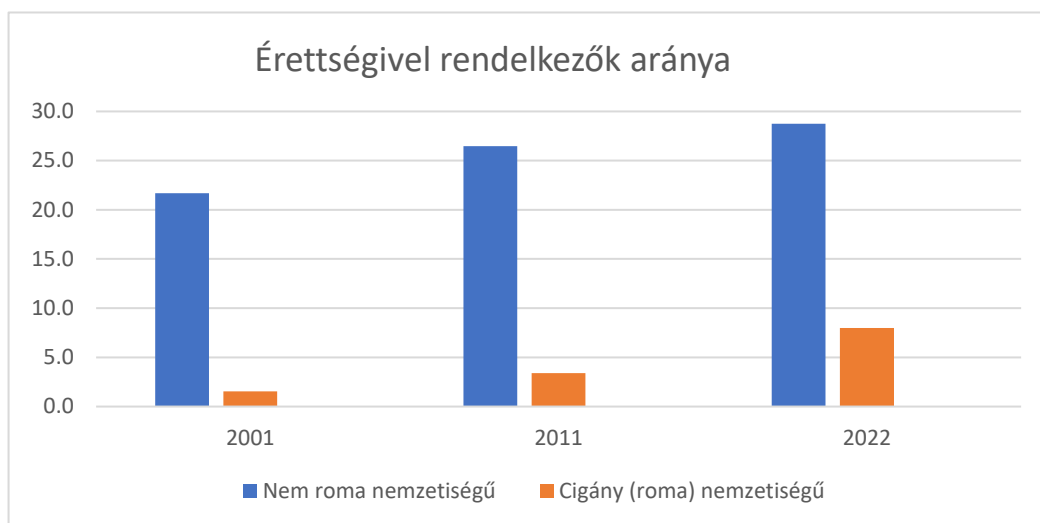
A 2. ábra mutatja, hogy roma népesség körében minimálisan növekedett az általános iskolát végzetek aránya 2011-2022 között.

3. ábra: Középfokú iskola érettségi nélkül, szakmai oklevéllel végzetek aránya Magyarországon nemzetiség szerint (forrás: KSH), 2022

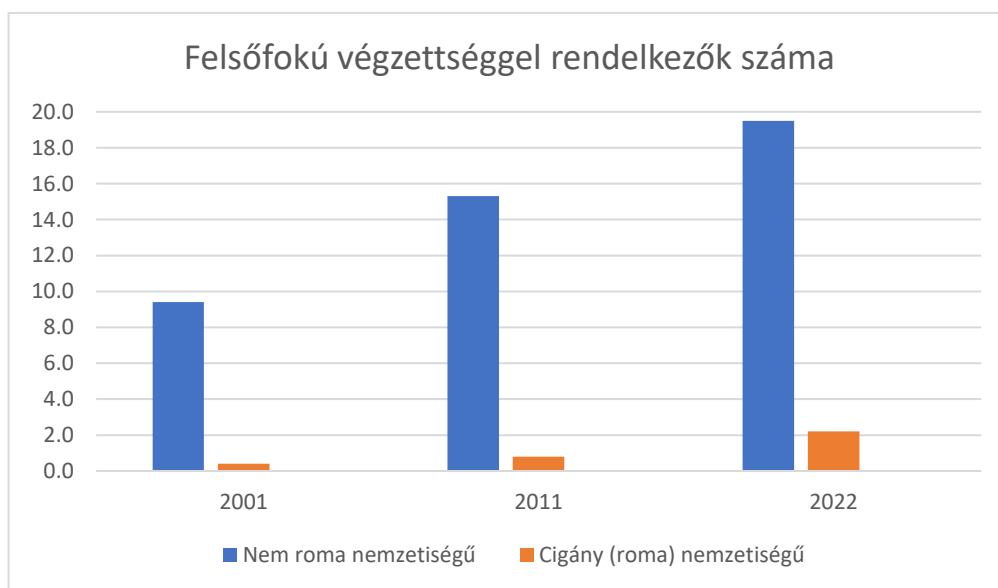
A 3. ábra mutatja, hogy a nem romák körében közel 10 százalékponttal nőtt a középfokú iskolát (érettségi nélkül, szakmai oklevéllel) végzetek aránya az elmúlt 20 év alatt.

4. ábra: Érettségivel rendelkezők aránya Magyarországon nemzetiség szerint (forrás: KSH), 2022

A középfokú iskolát elvégzők, illetve az érettségizők aránya nőtt az országban. A növekvő roma érettségizők aránya elősegítheti a roma népesség integrációját, és csökkentheti a társadalmi esélyegyenlőtlenséget. A különbség a két nemzetiség között számottevő.

5. ábra: Felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya Magyarországon nemzetiség szerint (forrás: KSH), 2022

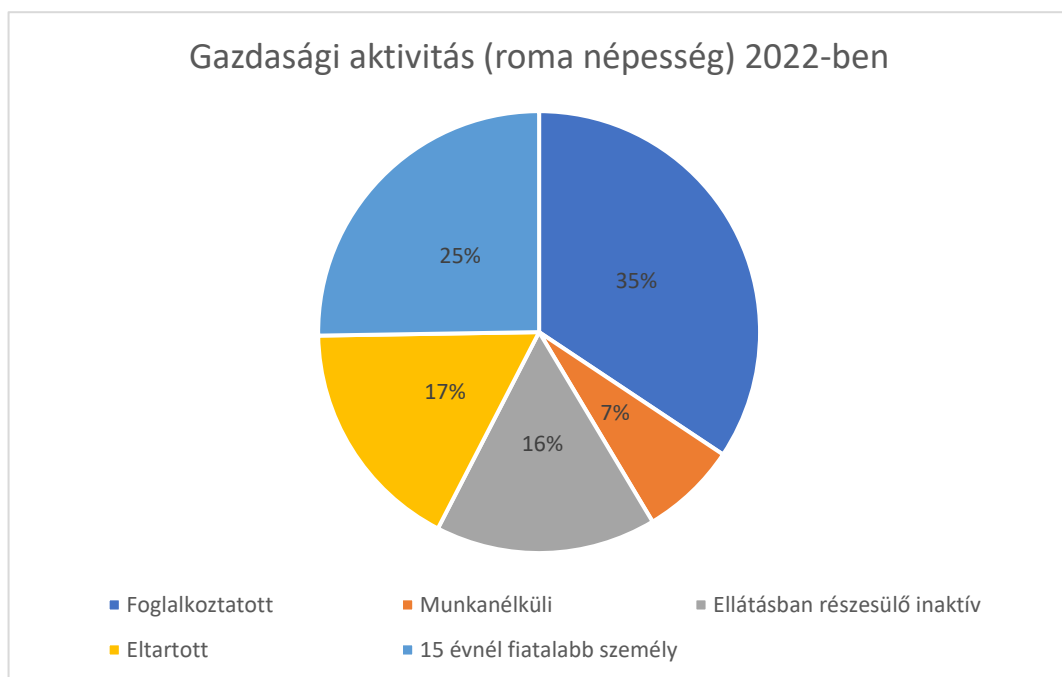

A legnagyobb különbséget az oktatásban a roma és a nem roma népesség között, a felsőfokú oktatásban résztvevők között érzékelhetjük. 2022-ben a roma népesség 2,21%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel, amíg a nem roma népességnek 19,5%-a végzett felsőfokú oktatásban. Az országban a felsőfokú végzettséggel rendelkezők 0,25%-a roma. Ezeknek az okai lehetnek az anyagi akadályok – oktatási költségek fedezése (tandíj, tananyag), vagy a megélhetési költségek fedezése is megnehezíti a továbbtanulást –, társadalmi és gazdasági hátrányok. A roma diákok a szegénység, rossz lakhatási körülmények és a kulturális sztereotípiák miatt hátrányokkal indulnak a felsőoktatásban. Ezek a körülmények megnehezítik az általános és a középiskolai tanulmányokat, ami a hozzáférésüket a felsőoktatáshoz korlátozhatja.

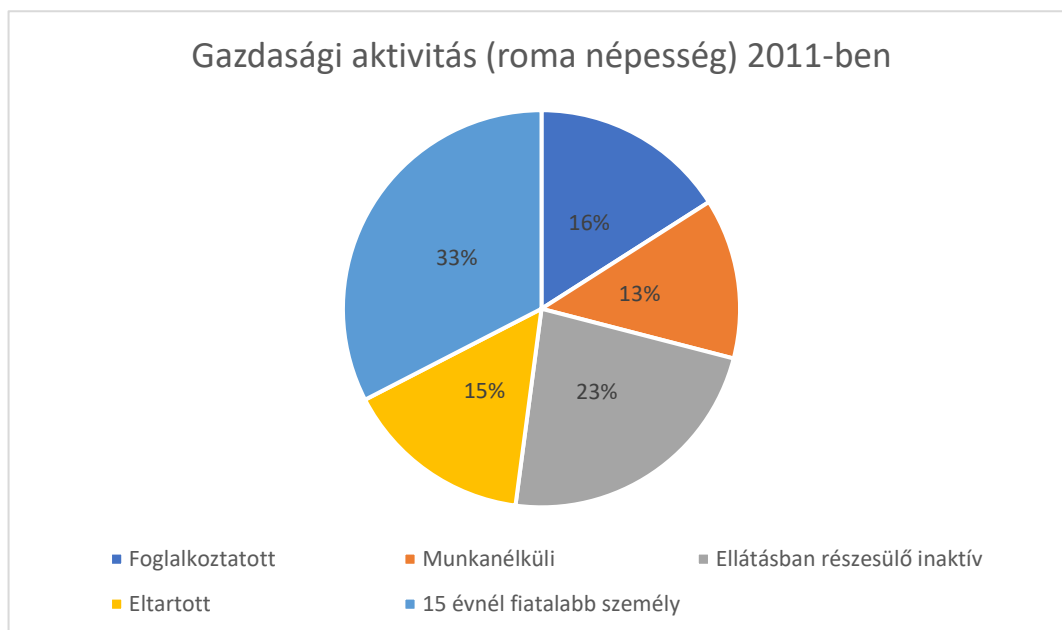
2.1.3. Munkaerőpiaci helyzet

A 6. és a 7. ábra mutatja a roma népesség gazdasági aktivitását 2022-ben, és 2011-ben.

6. ábra: A roma népesség gazdasági aktivitása Magyarországon (forrás: KSH), 2022

7. ábra: A roma népesség gazdasági aktivitása Magyarországon (forrás: KSH), 2011

A 6. és a 7. ábra összehasonlítása során megfigyelhető, hogy a magukat romának vallók munkaerőpiaci helyzete javult az elmúlt 11 évben. A foglalkoztatottak aránya a roma népességben 16%-ról 34%-ra növekedett. 2011-ben körülbelül ötvenezer roma foglalkoztatott volt a munkaerőpiacon, 2022-ben megközelítőleg hetvenegyezer. A munkanélküliek aránya csökkent, számszerűsítve, több mint huszonezerezzel kevesebb roma vallotta magát munkanélkülinek a 2022-es Népszámláláson. Az ellátásban részesülő romák aránya is csökkent. Az ellátásban részesülő inaktívak (öregségi nyugdíj, rokkantnyugdíj) aránya is csökkent. Az eltartottak aránya minimálisan növekedett, 15%-ról 17%-ra. Az eltartottak közé tartozik az a szülővel élő 25 év alatti gyerek, akinek a gazdasági aktivitása tanuló, munkanélküli, vagy egyéb inaktív.

Ezekből az adatokból azt a következtetést vontam le, hogy a munkaerőpiacon több roma talált foglalkoztatást, így csökkent a munkanélküliségi arány. Mindemellet még mindig jelentős különbség van a roma és a nem roma népesség foglalkoztatási rátája között. A nem roma népesség foglalkoztatási rátája több, mint 50%, a munkanélküliségi rátája 10% a 2022-es népszámlálási adatok szerint. Fontos észben tartani azt, hogy ezek az adatok csupán a Népszámláláson magukat romának vallókra vonatkozik. Valószínűsíthető, hogy jóval több roma él az országban.

2.2. A hazai roma népesség helyzete a szegénység és társadalmi kirekesztődés kockázata szempontjából

Lukács Gergely Sándor (2017) *A Roma Foglalkoztatási Stratégia* című könyvében megemlíti az Európa 2020 stratégiát, amely az Európai Unió 2010-2020 közötti 10 éves időszakra vonatkozó stratégiája volt. Az Európa 2020 céljai közé tartozott például az aktivitási ráta emelése, az üvegházhatású gázok kibocsátásának redukálása stb. Egyik eleme volt a szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának csökkentése.

Lukács (2017) leírása alapján: „Az Európa 2020 stratégia a szegénységet három dimenzió mentén értelmezi:

1. Relatív jövedelmi szegénység
2. Nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élő szegénység
3. Súlyos anyagi deprivációban élő szegénység

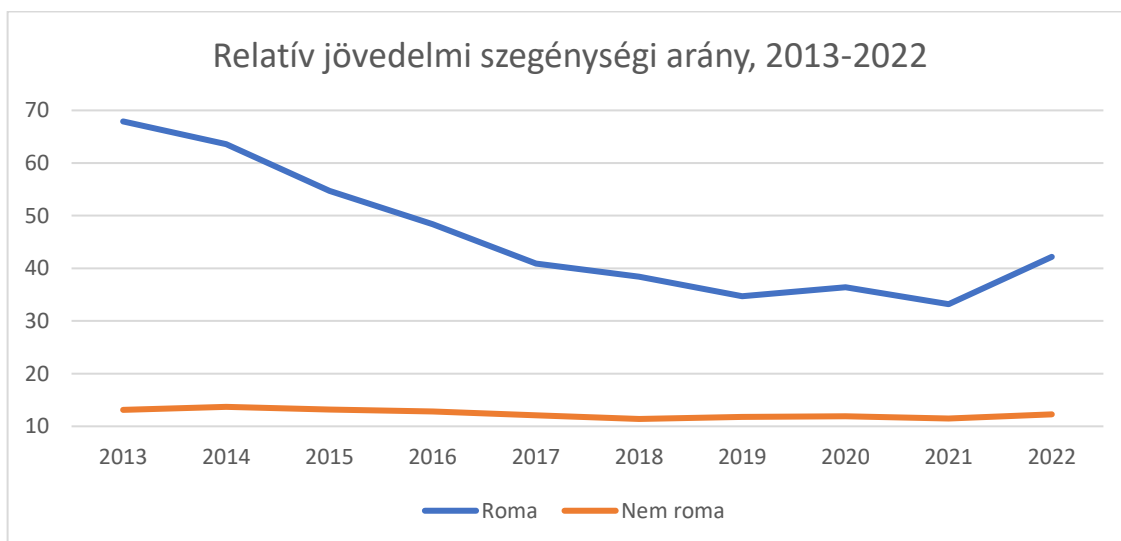
A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának az a személy van kitéve, aki a három dimenzió közül egyben vagy többen érintett.”

A relatív jövedelmi szegénység egy adott általános életszínvonalához képest meghatározott szegénység.

A nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya azon személyek arányát mutatja, akik olyan háztartásban élnek, ahol a munkaképes korú tagok nem, vagy csak nagyon keveset dolgoznak.

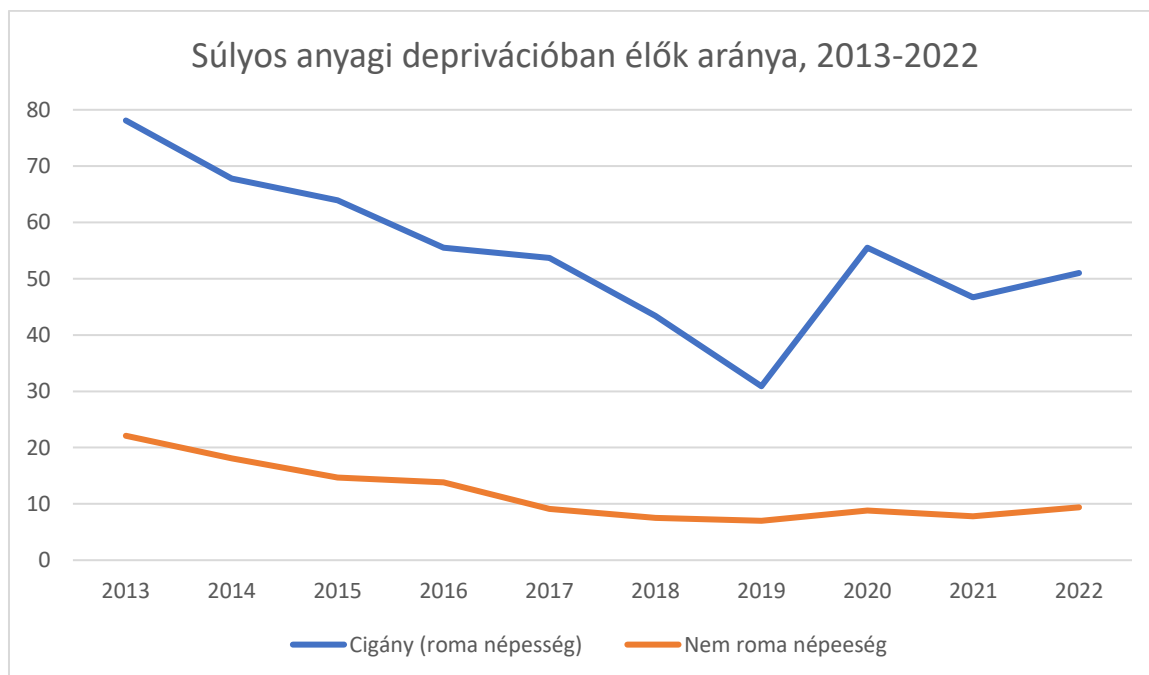
Andorka (2006) szerint a depriváció szó „valamitől való megfosztottságot” jelent. Amikor a szegénység megjelölésére használjuk, többnyire azt értjük alatta, hogy a deprivált személy nélkülöz valamit, ami az adott társadalomban a nagy többségnek rendelkezésre áll.

8. ábra: Relatív jövedelmi szegénységi arány Magyarországon nemzetiség szerint (forrás: KSH STADAT TÁBLÁK, 5.1.1.4.), 2013-2022

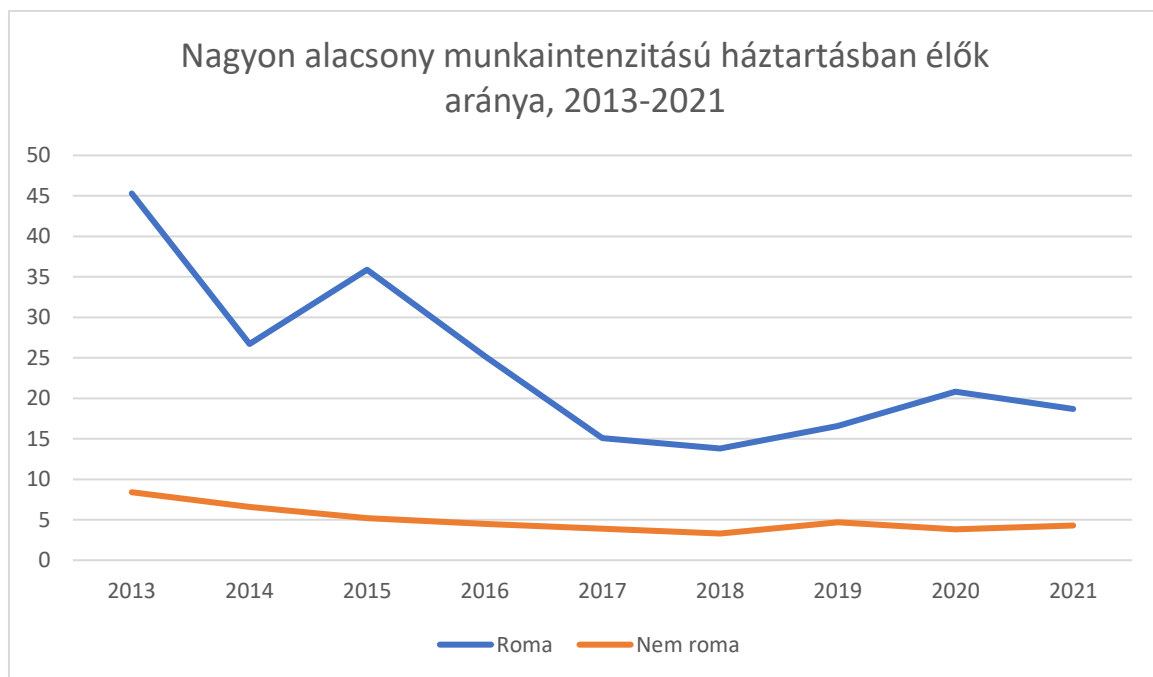
A KSH adatai alapján a relatív szegénységi arány 2013-2021 között csökkent a roma népesség körében (8. ábra). Azonban 2022-ben több, mint 10 százalékponttal növekedett. Legutóbb, 2017-ben mértek 40% feletti arányt.

9. ábra: Súlyos anyagi deprivációban élők aránya Magyarországon nemzetiség szerint (forrás: KSH STADAT táblák, 5.1.1.5 és 5.8.1.5), 2013-2022

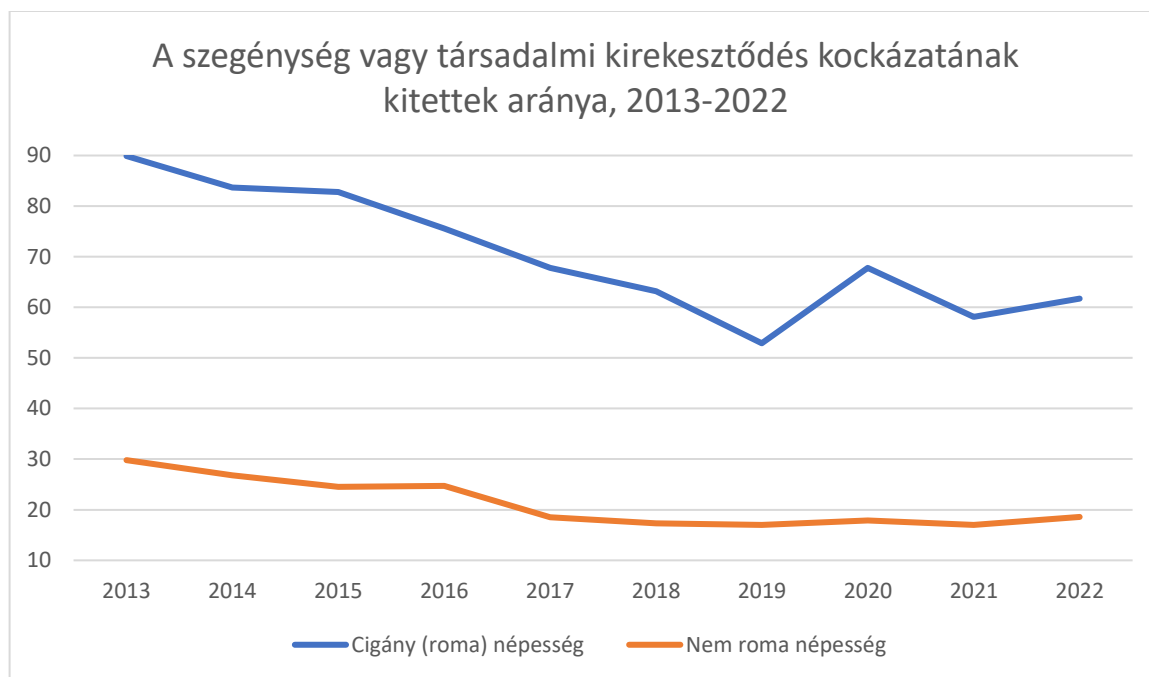
A súlyos anyagi deprivációban élők aránya csökkenő tendenciát mutatott 2013-2019 között (9. ábra). 2020-ban azonban több, mint 20 százalékponttal növekedett. Valószínűsíthető, hogy a növekedés a pandémia hatásaival van összefüggésben. 2022-ben a roma népesség felét érintette a súlyos anyagi depriváció. Valószínűsíthető, hogy a növekedés a pandémia hatásaival van összefüggésben.

10. ábra: Nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya Magyarországon nemzetiség szerint (forrás: KSH STADAT táblák, 5.8.1.7. és 5.1.1.7.), 2013-2021

A KSH adatai szerint 2018-2020 között növekedett a nagyon alacsony munkaintenzitásban élők aránya. '21-ben minimálisan csökkent. Véleményem szerint ennek a növekedésnek az egyik legfőbb oka a pandémia volt.

11. ábra: A szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek aránya Magyarországon nemzetiség szerint (forrás: KSH STADAT táblák, 5.8.1.2. és 5.1.1.2.) 2013-2022

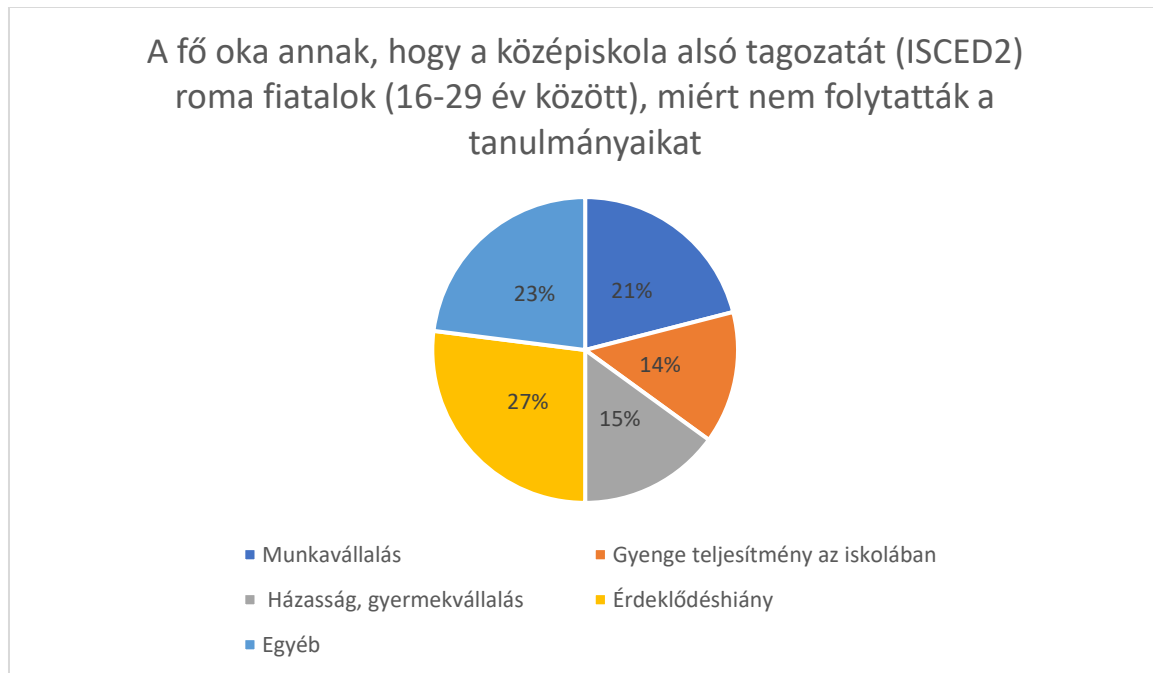
A roma és nem roma népesség között megint jelentős különbséget fedezhetünk fel. Az arányok feltűnően eltérőek az két etnikum között. A 11. ábra mutatja, hogy 2022-ben a romák 61%-át érintette, a nem roma népesség körében ez az arány 18,6%.

2.3. Az Európai Unió Roma kutatásának (2020-2021) adatai

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) végezte a Roma Kutatás 2020-2021 című kutatást. A kutatásban 10 ország volt érintett: Görögország, Csehország, Magyarország, Spanyolország, Portugália, Olaszország, Románia, Észak-Macedónia, Szerbia, Horvátország. A kutatásban 8400 roma vett részt. Célja, hogy megértse a romák életét (élethelyzet és életminőség, munkaerőpiac, egészségügy). Ennek a felmérésnek a magyarországi adatait mutatom be.

12. ábra: 16-29 éves Magyarországon élő roma fiatalok válaszai arra a kérdésre, hogy miért nem folytatták a tanulmányaikat középiskola (ISCED2) után (forrás: Európai Unió Alapjogi Ügynöksége: Roma felmérés), 2020-2021

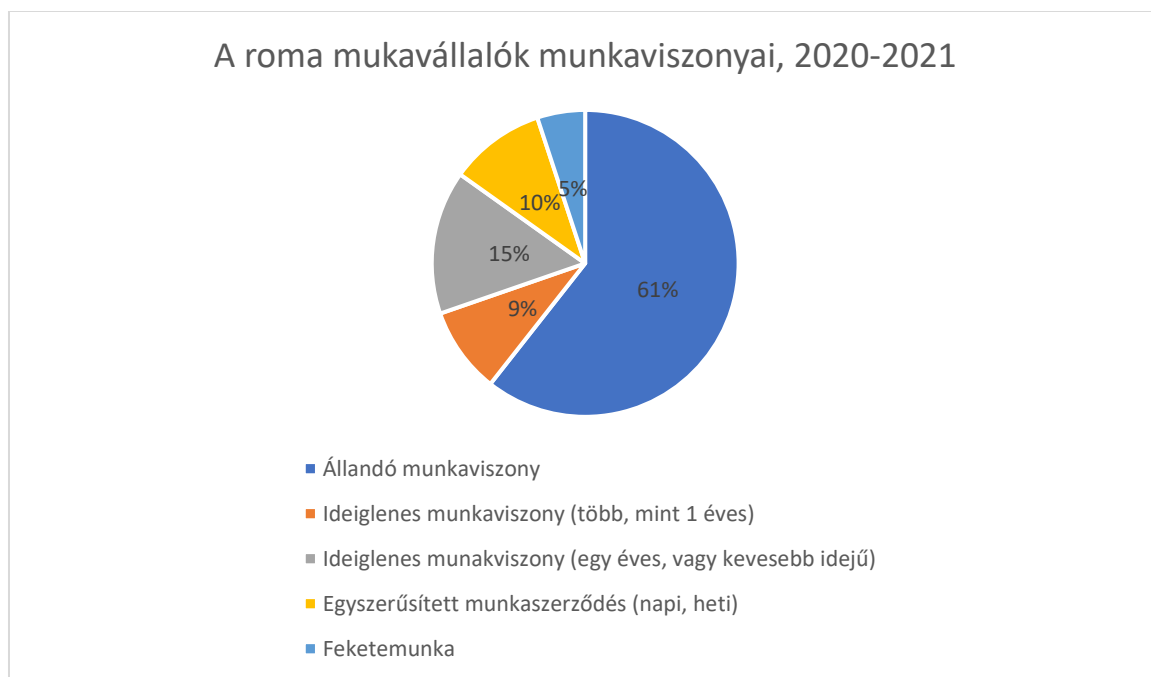

A 12. ábra mutatja, hogy a 16-29 éves roma fiatalok miért nem folytatták a tanulást. A kérdezettek legmagasabb iskolai végzettsége a középiskola alsó tagozata, vagy az alapfokú oktatás második szintje (ISCED2)¹. A legfőbb oka ennek az érdeklődés hiánya volt. A megkérdezettek 27%-a állította, hogy nem szeretne volna folytatni a tanulást. A másik fő indok a munkavállalás volt. 21% adta azt a választ, hogy szeretett volna, vagy muszáj volt munkába állnia. További két válasz volt még jellemző: terhesség és házasság miatt, illetve az, hogy nem tudták teljesíteni az iskolai elvárásokat (osztályismétlés).

A 16-24 éves roma fiatalok 36%-a nem dolgozott és nem vett részt oktatásban vagy képzésben a felmérés szerint, illetve a roma népesség 17% munkakereső volt 2020-2021-ben.

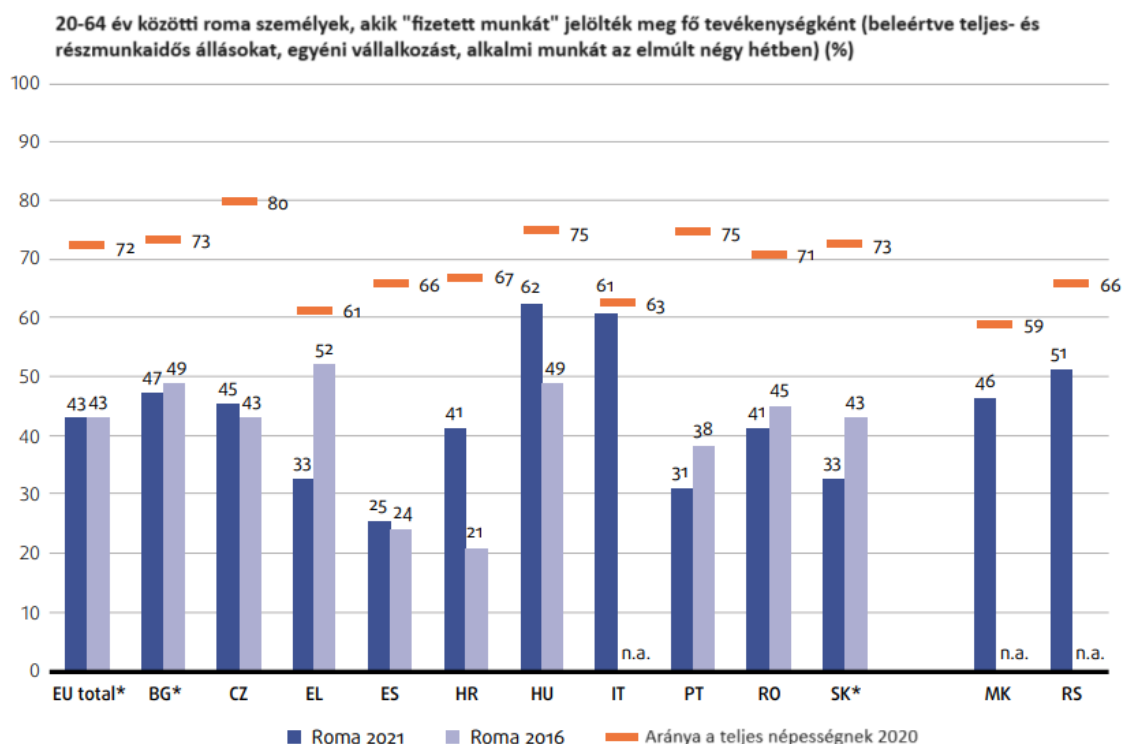
¹ Azok a diákok, akik elvégezték a 9. évfolyamot

13. ábra: A Magyarországon élő roma munkavállalók válaszai, arra a kérdésre, hogy milyen munkaviszonnyal rendelkeznek (forrás: Európai Unió Alapjogi Ügynökség: Roma felmérés) 2020-2021

Megkérdezték a Magyarországon élő romákat arról is, hogy milyen típusú munkaszerződéssel rendelkeznek (13. ábra). A válaszadók 60%-a állandó munkaviszonnyal rendelkezett, 15%-a ideiglenes munkaviszonnyal rendelkezett (1 év, vagy annál kevesebb). A romák 5%-a munkaszerződés nélkül dolgozott.

14. ábra: A Roma felmérésben résztvevő 10 európai ország adatai a 20-64 év közötti roma munkavállalókról, (forrás: Európai Unió Alapjogi Ügynökség: Roma felmérés), 2020-2021

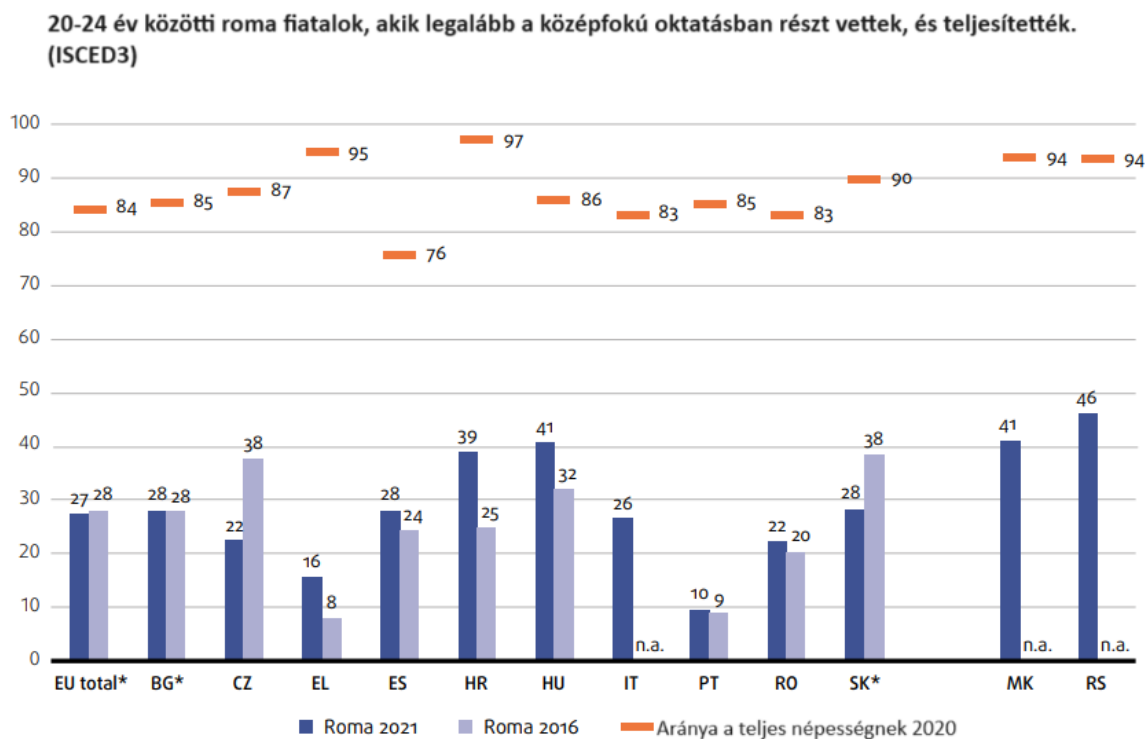

Sources: FRA, Roma Survey 2021; EU-MIDIS II 2016; Bulgaria: BNSI/FRA 2020; Slovakia: EU-SILC MRK 2020; Eurostat 2020

A 14. ábrán szerepelnek mind a 10 ország adatai. A diagramon százalékos arányban láthatjuk a 20-64 éves roma személyeket, akik azt állították, hogy a főtevékenységük a munkavégzés (beleértve a teljes-és részmunkaidőt, alkalmi munkát, egyéni vállalkozást stb.) 2016-os és 2021-es adatok is leolvashatóak. Megfigyelhető, a 2020-as országos átlag is. A legnagyobb eltérést Csehországban találjuk, ahol az országos átlag 80%.

A 10 ország közül a magyarországi arány legmagasabb a 20-64 év közötti roma munkavállalók arányát tekintve. A 2016-os adatokhoz képest is Magyarországon az egyik legjelentősebb növekedés figyelhető meg, 49%-ról 62%-ra emelkedett. Számottevő volt az arányváltozás Horvátországban is, 21%-ról 41%-ra növekedett. Néhány országban ez az arány csökkent 2016 óta. Például, Romániában, Szlovákiában, Portugáliában, Görögországban.

15. ábra: A felmérésben résztvevő 10 ország adatai a 20-24 év közötti roma fiatalokról a középfokú oktatásban (forrás: Európai Unió Alapjogi Ügynökség: Roma felmérés), 2020-2021

Sources: FRA, Roma Survey 2021; EU-MIDIS II 2016; Bulgaria: BNSI/FRA 2020; Slovakia: EU-SILC MRK 2020; Eurostat 2020

A 15. ábra egy újabb nemzetközi adatsort mutat. Itt azok a 20-24 éves roma fiatalok vannak, akik teljesítették a középfokú oktatást (felső szintje, ISCED3). Jókora eltérés van az országos átlagok és a roma népesség által elért eredmények között. A legtöbb országban az átlag 80% feletti, amíg a roma fiatalok mindössze 20-40% között teljesítették a középfokú oktatást (ISCED3).

A 10 ország közül Magyarországon és Horvátországban volt jelentős a fejlődés 2016-2021 között. 2021-ben Magyarországon volt a harmadik legmagasabb arány, Szerbia és Észak-Macedónia után. A legalacsonyabb arány Görögországban volt, a 20-24 év közötti roma fiatalok mindössze 16%-a teljesítette a középiskolát.

3. Hazai civil szervezetek, roma integrációs tervek, integrációs programok

A roma integrációs programok kiemelt fontossággal bírnak a társadalmi inklúzió elősegítésében. Ezeknek a kezdeményezéseknek a legfőbb feladatai közé tartozik, hogy támogassák a roma közösséget az oktatás, munkaerőpiaci részvétel és a lakhatás területén. A roma közösség strukturális kihívásokkal szembesül és az integrációs programok célja, hogy ezen kihívásokra megoldásokat kínáljanak, ezzel elősegítve a roma közösség szociális és gazdasági felemelkedését.

Azok a társadalmi problémák, amelyek érintik a roma népesség „mindennapjait” – alacsony iskolai végzettség, alacsony foglalkoztatás, alkalmi munkavégzés (vagy közfoglalkoztatottság), kiszámíthatatlan jövedelmi helyzet, lakhatási problémák, rossz egészségügyi állapot, egyenlőtlenség – megoldást igényelnek.

Az alábbiakban bemutatom a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiát. Ezt követően két civil szervezet munkáját mutatom be röviden. Az első civil szervezet a Bagázs Közhasznú egyesületet és a tevékenységeit mutatom be. A második szervezet, amelyet ismertetek az Autonómia Alapítvány és annak munkája.

3.1. Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030

3.1.1. A stratégia indikátorai

A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia (MNTFS) az évtizedre vonatkozó megoldásokat kínál a roma népesség társadalmi problémáinak csökkentésére. Ezenfelül, a stratégia kidolgozása során számos egyéb forrást is felhasználtam, hogy mélyebb betekintést nyerjek a kezdeményezés mögötti összefüggésekbe és részletekbe.

Az MNTFS kiemelkedő szerepet játszik a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésében és az esélyegyenlőség elősegítésében. A stratégia részletesen kitér a roma közösség kihívásaira, és konkrét célokat tűz ki a szegénység, az oktatás, az egészségügy és a foglalkoztatás területén. Az átfogó megközelítésnek köszönhetően az MNTFS nemcsak az aktuális problémákra reagál, hanem hosszú távú fenntartható fejlődést is elősegít.

A stratégia legfőbb indikátorai:

- relatív jövedelmi szegénységben élők aránya
- a nagyon alacsony munkaintenzitásban élők aránya
- a súlyos anyagi nélkülözésben élők aránya

2. táblázat: A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia céljai számszerűsítve
(forrás MNTFS)

	kiinduló érték (év)	2026	2030
anyagi nélkülözésben élők aránya a 25 évesnél fiatalabb gyerekekkel együtt élő háztartások körében	22,9% (2019)	19%	13%
szegénységi rés ¹	38,7% (2020)	30%	20%
roma tanulók körében a korai iskolaelhagyás mértéke	64,6% (2019)	58%	45%
felsőfokú képzésben résztvevő 15-24 éves roma diákok aránya	2,2% (2019)	3%	4%
alacsony iskolai végzettségűek aránya a 15-74 éves romák körében	77,4% (2019)	70%	60%
foglalkoztatás a 15-64 éves romák körében	45,5% (2019)	51%	60%
Biztos Kezdet Gyerekház ² látogató gyermekek száma	2379 (2019)	2700	3400
NEET ³ a roma fiatalok körében	41% (2019)	36%	30%
¹ A szegénységi rés a szegények medián ekvivalens jövedelmének és a szegénységi küszöbnek a különbsége a relatív szegénységi küszöb százalékában kifejezve. ² A Biztos Kezdet Gyerekház gyermekjóléti alapellátást nyújtó intézmény. Támogatja a gyermekek egészséges fejlődését, kompenzálja a gyermekek lemaradását, erősíti a szülői kompetenciákat és felzárkóztatást segítő prevenciós szolgáltatásokat biztosít. ³ A NEET (Not in Employment, Education or Training) jelentése: nem tanuló és nem dolgozó személyek			

3.1.2. A stratégia beavatkozás főbb területei

3.1.2.1. Születés és gyermekkor

A hátrányos helyzetűek és a halmozottan hátrányos helyzetűek száma is elérte a 90 ezer főt. A legnagyobb probléma a hátrányos/halmozottan hátrányos helyzetben élő gyermekek körében a mindennapi szükségleteik kielégítése.

A hátrányos helyzetű területeken élő családok magasabb gyermekszáma mögött olyan társadalmi és gazdasági tényezők húzódnak meg, mint a tartós munkanélküliség, a lakhatási

problémák és a kedvezőtlen jövedelmi helyzet. Ezek a tényezők összességében szegénységhez és annak következményeihez vezetnek, különösen a gyerekek esetében, akik a legsebezhetőbb csoportok közé tartoznak.

Az átmeneti gondozásba és gyermekvédelmi szakellátásba kerülő gyerekek számának emelkedése további aggodalomra ad okot. Ez arra utal, hogy a családoknak komoly problémákkal kell megküzdeniük, és az intézményes gondoskodás lehet az egyetlen megoldás bizonyos esetekben. Fontos kiemelni a szülői kérelem szerepét, hiszen ez azt is jelzi, hogy a családok felismerik a nehézségeiket és segítséget kérnek.

A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiában foglaltak alapján az intézkedéseknek nemcsak azonnali segítségnyújtást kell magukban foglalniuk, hanem hosszú távú strukturális változásokat is. Az oktatás, a foglalkoztatás támogatása, és a szociális ellátórendszer erősítése mind olyan területek, amelyeken keresztül hosszú távú javulás érhető el a hátrányos helyzetű és veszélyeztetett gyermekek életében.

Beavatkozási irányok:

- A rászoruló várandós anyák bevonása a rendszeres gondozáson való részvételbe. Fontos a szülés előtti és szülés utáni feladatok elvégzése, így erre fel kell készíteni a rászoruló várandós anyákat.
- Biztos Kezdet Gyerekházak területi elrendezésének javítása. A hálózat bővítése, illetve szakmai minőségének és eszköztárának erősítése.
- A bölcsődei expanzió folytatása. Minőségi szakemberek utánpótlása a romák lakta területeken. A szakemberek továbbképzése. Bölcsődei és óvodai férőhelyek számának növelése.
- Szakmai hálózatok megerősítése és hiánypótló szolgáltatások biztosítása; a szociális- és gyermekvédelmi ellátórendszer fejlesztése; családtámogatási ellátások.

3.1.2.2. Köznevelési, szakképzési, felsőoktatási rendszer

A romák körében még mindig magas arányú a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők aránya, illetve alacsony a felsőfokú oktatásban résztvevő roma fiatalok aránya. Továbbá a roma fiatalok rosszabbul teljesítenek az iskolában, mint a nem roma fiatalok.

A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia szerint a hátrányos helyzetű roma fiatalok többsége a szakmai képzés első-második évfolyamáról kihullik. Az iskolaelhagyást

továbbra is mérsékelni kell, mivel magas a lemorzsolódás, és a végzettség nélküli iskolaelhagyás a szakképzésben.

Az Oktatási Hivatal adatszolgáltatása szerint a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók aránya 2017-ben 10,8%, 2019-ben 7,46% volt. A 16-24 éves korosztályban a középfokú végzettség nélkül a 2018/2019-es tanévben 6,6% volt a lemorzsolódás. Az előző években is hasonlóan alakultak az arányok, minimálisan magasabbak voltak.

A 18-24 év közötti fiatalok körében az iskolaelhagyást tekintve az előző évtizedben (2010-2018) minimális növekedés volt tapasztalható. A kisebb településeken magasabb az iskolaelhagyók aránya. 2019-ben a 15-24 éves roma fiatalok körében a NEET ráta 2019-ben 41% volt. A nem roma fiatalok körében ez az arány 9,5%.

Beavatkozási irányok:

- óvodák szakember-ellátottságának javítása
- fejleszteni szükséges a kisgyermekkorai neveléshez való hozzáférést
- óvodapedagógusok felkészítése a hátrányos helyzetű gyermekek nevelésére
- befogadó iskolai környezet kialakítása
- személyes támogatást nyújtó programok, amely segítik csökkenteni a korai iskolaelhagyást a roma fiatalok körében
- idegen nyelvi készségek fejlesztése
- pályorientációval kapcsolatos fejlesztések összehangolása
- tudatos szakmaválasztás megerősítése a roma fiatalok körében
- kollégiumok bővítése, kialakítása

Az Iskolai Lemorzsolódás Megelőzését Támogató Pedagógiai Rendszer alapján történő iskolafejlesztési tevékenységek, programok bővítése fontos.

Az olyan programokat, amelyek a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentését célozzák, támogatni és bővíteni kell (például készségfejlesztő tanulási programok, kiscsoportos felzárkóztatás, alapkompenciák fejlesztése).

A pályaválasztás segítése hátrányos helyzetű területeken elengedhetetlen. Be kell vonni szakképzési centrumokat, meg kell ismertetni a gyerekekkel különböző foglalkozásokat. Ösztönözni kell biztosítani a kedvezményes szakmatanulási lehetőségekben való részvételt. Képzések és programok indítása, amelyek célzottan segítik a hátrányos helyzetű gyerekeket, és a tanulási lehetőségeiket.

3.1.2.3. Foglalkoztatás, munkavállalás, felnőttképzés, szociális gazdaság

Az előző évtizedben a munkanélküliek aránya csökkent a roma népesség körében. Emellett a foglalkoztatási mutatók javultak 2010-2019 között. Ugyanakkor az alacsony képzettségű romák körében a foglalkoztatási mutatók továbbra is alacsonyak. A foglalkoztatási ráta 2019-ben 45,5% volt a 15-64 év közötti romák körében. A legfeljebb 8 osztályt végzett 15-64 év közötti romák körében a foglalkoztatási ráta 21,3%.

A legfőbb problémák közé tartozik a kevés munkalehetőség olyan térségekben, ahol jellemző a hátrányos helyzet. Továbbá kihívást jelent a hátrányos helyzetű munkavállalók alacsony szintű munkavállalási készségei, valamint a lemaradás a romák képzettségi szintjét és az oktatásban való részvételt tekintve.

Csökkent a roma munkakeresők körében a munkakeresés időtartama. 2010-ben a romák mindössze 18,3 %-a talált munkát 3 hónapon belül, és 50,3% talált munkát egy éven túl. 2019-ben a roma munkakeresők 36,1%-a talált munkát három hónapon túl, és 32,8%- talált munkát egy éven túl.

3. táblázat: Romák és nem romák foglalkoztatási jellemzői 2017-ben (forrás: KSH Munkaerőpiaci helyzetkép, 2014-2018)

	Arány a roma munkavállalók között (2017)	Arány a nem roma munkavállalók között (2017)
Egyszerű, szakképzetlen munkát végzők aránya a foglalkoztatottakon belül	57,8 %	9,9%
Szellemi munkát végzők aránya a foglalkoztatottakon belül	4,3%	43,6%
Közfoglalkoztatottak aránya a foglalkoztatottakon belül	36,6%	3,7%

A 3. táblázatban összefoglalt adatok mutatják, hogy a roma munkavállalók fele (57,8%) egyszerű, szakképzetlen munkát végzett. A nem roma népesség körében ez az arány közel 10%. A roma munkavállalók mindössze 4,3%-a végzett szellemi munkát 2017-ben, továbbá a roma

munkavállalók 36,6%-a volt közfoglalkoztatott. A nem roma munkavállalók körében a közfoglalkoztatottak aránya ennél jelentősen alacsonyabb volt.

Beavatkozási irányok:

- munkaképességek fejlesztése, alapkompenciák fejlesztése
- az elmaradott térségekben ki kell alakítani a helyi gazdasági környezetet
- olyan képzések támogatása, amely elősegítik a hátrányos helyzetben élő roma gyermekeket az általános iskola megszerzését
- közfoglalkoztatás célzottságának erősítése
- társadalmi vállalkozások létrehozásának segítése, valamint társadalmi vállalkozások előnyben részesítése
- jövedelemkiegészítő tevékenységek
- hátrányos megkülönböztetés kezelése
- szürkegazdaság visszaszorítása

3.1.2.4. Területi egyenlőtlenségek, településfejlesztés – lakhatási-és energiaszegénység – környezettudatosság, környezetvédelem

A területi egyenlőtlenségek és a szegregáció is jelentős probléma, amely több kihívással is jár. Jellemző a lakhatási probléma a hátrányos helyzetű területeken, valamint kisebb falvakban nem elérhetőek az alapszolgáltatások.

Magyarországon a túlszűfolt lakásban élők aránya 19,1% volt a KSH adatai alapján. A 18 év alattiak 33,1%-a élt túlszűfolt lakásban 2019-ben.

Az elmúlt évtizedben növekedett a szociális szolgáltatások igénybe vevőinek a száma. 2018-ban több, mint 550 ezren vették igénybe ezeket a szolgáltatásokat. Ebből 380 ezren vették igénybe a szociális alapellátásokat, 60 ezren a gyermekjóléti alapellátásokat.

Beavatkozási területek:

- pótolni kell a hiányzó humán- és alapszolgáltatásokat a hátrányos helyzetű területeken
- szociális munka felsőoktatási képzéseinek megerősítése szükséges, valamint népszerűsítést igényel
- szolgáltatások járási szintű erősítése
- pénzügyi tudatosság fejlesztése
- szegregált területek kialakulásának hatékony és tartós megelőzése

- a kialakult szociális problémák kezelése
- hátrányos helyzetű területeken élők életkörülményeinek javítása
- internet elérés fejlesztése
- szociális bérlakások kialakítása

3.1.2.5. Roma identitás, közösségépítés, szemléletformálás

A roma népesség kirekesztődéséhez hozzájárul a cigányellenesség is. A Kormány hangsúlyt fektet az identitásvesztés helyreállítására, továbbá a stigmatizálás csökkentésére.

Az ELTE PPK Szociálpszichológiai Tanszéke felmérést készített a romaellenesség állapotáról 2019-ben. A felmérés online készült, kérdőíves formában. A felmérést 1039 fős mintán végezték, amely nem, életkor és lakóhely szerint reprezentatív a magyar lakosságra.

A válaszadók 14%-a jelezte azt, hogy hajlandó lenne tenni azért, hogy javuljon a roma népesség helyzete az országban (adományozás, önkéntes munkával). A válaszadók 86%-a nem tenne semmit a roma népesség érdekében, és ezeknek a válaszolóknak a 13%-a kifejezetten a romák integrációját akadályozó, romaellenes mozgalomhoz szeretne csatlakozni.

Az empátiáról is kérdezték a felmérésben résztvevő személyeket. A válaszadók 20%-a mutatott együttérzést a romákkal. A maradék 80% az együttérzés hiányáról számolt be.

A felmérés érintette a fenyegetettség témáját is. A válaszadók 60%-a nem érzi fenyegetve magát a roma népesség által. A résztvevők 40%-a azonban fenyegetve érzi magát.

Fontos szerepe van a roma népesség felzárkóztatásában a civil szervezeteknek. A Nemzeti Együttműködési Alap egy civil szervezetek működését támogató finanszírozási forma. A nyújtott támogatások 85%-a pályázati úton keresztül kerül szétosztásra, 15%-át a társadalmi és civil kapcsolatok fejlesztéséért felelős miniszter ítéli oda egyedi támogatási kérelem alapján.

Civil Közösségi Szolgáltató Központok feladatai közé tartozik a civil szervezetek szakmai támogatása, fenntarthatóság erősítése és az államháztartási szolgáltatások (segítségnyújtás, kapcsolattartás a civil szervezetekkel, közigazgatással és az üzleti szférával való párbeszéd).

Beavatkozási területek:

- a romákkal szembeni hátrányos megkülönböztetés további csökkentése
- romaintegráció előnyeinek tudatosítása a roma közösségben és a társadalom egészében
- civil programok támogatása
- ifjúság megismertetése a hátrányos megkülönböztetésjelentésével

- minőségi nemzetiségi neveléshez és oktatáshoz való hozzáférés biztosítása
- a roma népesség jogtudatosságának javítása

3.2. Bagázs Közhasznú Egyesület

3.2.1. A Bagázs Közhasznú Egyesület tevékenységei

A Bagázs Közhasznú Egyesület 2011 óta tevékenykedik Bagon. 2017 óta Dányban is megtalálható a szervezet. Célja a cigánytelepen élők támogatása. A szervezet a roma integráció elérése érdekében a következő területekre fókuszál: Tevékenységüket a Bagázs Közhasznú Egyesület (2021): Módszertani összefoglalója alapján mutatom be.

- egyéni megerősítések: motiváció, tudatosság növelése, célok és jövőkép megteremtése, közösségi aktivitás erősítése
- lakhatási körülmények tartós javítása: adósságok csökkentése, rezsi fizetési hajlandóság növelése, házak tulajdonjogának kezelése, az utcán a szemét és kóbor kutyák számának csökkenése
- oktatási programok: alapkészségek erősítése, korrepetálás, otthoni tanulás támogatása, személyre szabott fejlesztések, megfelelő oktatási intézményhez való jutás
- közbiztonság és bűnmegelőzés: bűnisméltés csökkentése, rendszerhibák elleni fellépés (pl. gyermekvédelem, rendőrségi eljárás stb.)
- munkaerőpiaci integráció: munkaerőpiaci elhelyezkedés, biztosított munkaviszony és rendszeres bevétel támogatása
- egyenlő hozzáférés: a roma közösséget érintő anomáliák kihangosítása, javaslattétel annak érdekében, hogy a roma közösség is hozzáférhessen a minőségi oktatáshoz, munkaerőpiachoz, közbiztonsághoz és a jogbiztonsághoz
- a többségi társadalom szerepvállalásának az erősítése önkéntesek bevonásán keresztül

A Bagázs leírása alapján a roma közösség problémáit több szinten érdemes végiggondolni. Egyéni szinten megjelennek a magatartási és iskolai problémák (például a gyenge tanulmányi eredmények), az emiatt kialakuló alacsony iskolai végzettség, valamint a munkanélküliség és a bizonytalan jövedelem a telepeken élő romák körében. Legtöbbször a roma fiatalok életkezdesi nehézségekkel küzdenek, és a fiatalkori gyermekvállalás is fontos probléma. A felsorolt problémák mögött húzódó okok kezelése a legfontosabb. Növelni kell a tudatosságot,

fejleszteni a szülői kompetenciákat és készségeket. A gyerekek fejlesztése is fontos. Szükség van az alapkészségek megerősítésére, a továbbtanulás támogatására, valamint ösztönözni kell a rendszeres iskolába járást. A rövid távú segítségnyújtás is jelentős mértékben segíti a telepen élő romák helyzetét, például OKJ-s képzések támogatása, segítség az álláskeresésben (önéletrajzírás, munkába járás költségtérítése).

A következő szint a család/közösség szintje. Jellemző a telepen élő roma közösségben a gyakori bűncselekmény (például lopások), valamint a droghasználat. Az ingatlanok sokszor megrongáltak, lelakottak, állapotuk romos. A közműekkel kapcsolatos problémák is megoldást igényelnek. Jellemző a kikapcsolt, vagy hiányzó közművek és annak illegális használata. Rövidtávon hasznos a jogi segítségnyújtás, illetve a közmű bevezetésének támogatása. Hangsúlyt kell fektetni a drog elleni fellépésre. Hosszútávú megoldást jelenthet a családokkal való foglalkozás (önkéntesekkel, családokkal foglalkozó koordinátorokkal). Közös programok, kirándulások támogatása, a családtagok egymás közötti kommunikációjának megerősítése. Nélkülözhetetlen a közösségépítés fejlesztése (integrált programok, homogén csoportok kialakítása).

A következő szinten a helyi intézményrendszerrel kapcsolatos tevékenységek jelennek meg. Az egyik legfőbb probléma az intézményi tehetetlenség és a következtelenség. A telepeken megjelennek a következmény nélküli jogsértések (a hivatal/rendőrség nem jár el, vagy elhúzódo határidőkkel jár el), így megsokszorozódik az illegális szemétkerítés, szemétkerítés, gyerekek elhanyagolása, családon belüli bántalmazás stb. Ezért meg kell erősíteni az együttműködést a helyi intézményekkel. Programokat kell szervezni a helyi igények szerint. A telepeken élők és az intézmények között is meg kell erősíteni a kapcsolatot. Elengedhetetlen a rendszeres kommunikáció a helyi lakosokkal, illetve az intézményekkel és munkatársaikkal.

A negyedik szint az állami/makroszint. A telepeken szinte elérhetetlenek a humán szolgáltatások (drogprevenció, rehabilitáció, mentálhigiéne stb.). A BAGázs leírása alapján a telepen élő romák az állami rendszeren kívül élnek (nincs TB, lakcím kártya, bankkártya stb.). A roma közösség eladósodottsága is megoldást igényel. Nem kapnak segítséget az adósságaik rendezésére, az adósságok növekednek. Fontos a figyelemfelhívás, és a külső kommunikáció. Fel kell hívni a figyelmet a rendszerszintű problémákra. A BAGázs együttműködik roma és pro-roma szervezetekkel, szakmai konferenciákat rendeznek.

Az ötödik szinten jelennek meg a társadalmi attitűdök. Jellemző a megkülönböztető, nem elfogadó attitűd. A közösség nem ismeri a telepen élők helyzetét, nehézségeit. A BAGázs leírása

alapján a helyi ellátórendszerben dolgozók, a faluban lakó többség hibáztatja a telepeken élőket, miközben úgy gondolják, hogy segítenek nekik. Sok a düh és a harag a helyi cigányokkal kapcsolatban. Az elvárások a többségi normákhoz igazodnak. A BAGázs egyik célja a társadalmi szintű tudatosítás, ehhez önkénteseket vonnak be több szerepben és oktatási tevékenységeket végeznek (egyetemi órák, gyakornoki lehetőségek biztosítása).

3.2.2. A BAGázs roma telepeken végzett társadalmi hatásmérése

2021-ben az BAGázs kérésére elvégeztek egy társadalmi hatásmérést SROI (Social Return on Investment) módszertannal. A hatásmérést az IUFA Nonprofit Partner Közhasznú Tanácsadás Kft. készítette (Révész és Döry, 2021). Ez az alfejezet a hatásmérés menetét és eredményeit ismerteti.

A SROI módszertant társadalmi befektetések értékelésére és mérésére használják. Célja, hogy értékelést nyújtson egy adott befektetés társadalmi hatásáról. A SROI figyelembe veszi a pénzügyi megtérülésen túlmutató társadalmi, környezeti és gazdasági eredményeket is.

A SROI értékének a kiszámításához a következő lépéseken keresztül jutottak el:

Kontrollcsoport hiányában a bázisértéket vették figyelembe a tényleges hatás megállapításához (melyek azok a hatások, amelyek ténylegesen a szervezet tevékenységének az eredménye).

1. lépés: A befektetett erőforrások kiszámítása

A BAGázs befektetett erőforrásainak számszerűsítésénél figyelembe vették a BAGázs költségeinek azon részét, amelyek a telepeken folyó tevékenységhez kapcsolódnak. Továbbá a befektetett erőforrásokba tartozik az önkéntesek pénzben kifizetett értéke, valamint az intézmények tagjaival való együttműködés pénzben kifizetett értéke. Mindemellert ezekhez hozzáadódik az a bevétel, ami az SZJA 1%-ból származik. A befektetett erőforrások értéke ezeknek az összege.

2-3. lépés: a résztvevőkre gyakorolt hatása a szervezet tevékenységeinek, és az indikátorok azonosítása.

A társadalmi hasznok pénzbeli értékének kifejezésénél 14 számszerűsíthető hatást vettek figyelembe. Ezeket a számszerűsíthető hatásokat csoportonként listázták. Hatással voltak a kedvezményezettek, az államra, az önkéntesekre és az önkormányzatra.

Kedvezményezettekre gyakorolt hatás:

A kedvezményezettekre gyakorolt hatások közé tartozik a tanulási kompetenciák javulása. Ez hozzájárul a továbbtanulási esélyek növeléséhez. Ennek a pénzügyi indikátora a speciális nevelési igényű gyerekek fejlesztésének költsége.

A következő hatás a növekvő igény a szabadidős tevékenységekre, amelynek a pénzben kifejezett értéke a nyári táborok részvételi díja.

Figyelembe vették a drogfogyasztást is. A roma fiatalok körében elterjedt a drogfogyasztás. A hatásmérés szerint a BAGázs tevékenységeinek hatásaként a drogfogyasztás csökkent a telepeken. Ennek a hatásnak a pénzügyi indikátora az elkerült kiadás, amely abból adódik, hogy a fiatal nem kábítószerre költ.

A következő mért hatás a bűnelkövetés csökkenése. A telepen élők körében a legjellemzőbb bűncselekmény a lopás és rongálás. Ennek a pénzben kifejezett értéke az áldozatok elkerült kára és elkerült pénzbírságból áll.

A szakmaszerzés és az elhelyezkedés az elsődleges munkaerőpiacon, és az ebből következő többletjövedelem is szempont a hatásmérésben. A pénzügyi indikátor a többletjövedelem.

A következő mért hatás a rendezett ingatlan viszonyok. A roma telepeken az egyik probléma a rendezetlen tulajdoni viszonyok (például adásvétel esetén nem jelentik be a Földhivatal felé a tulajdonjog változását). A pénzügyi indikátor a családok nevére kerülő ingatlanok értéke. Az ingatlanok átlagos értéke a telepeken 200.000-400.000 Ft. A BAGázs évente legfeljebb 2-3 esetben tud segíteni a tulajdonviszony rendezésében.

Az utolsó mért hatás a kedvezményezettek körében az adósságok csökkenése. A BAGázs tapasztalatai szerint hatalmas adósságállomány halmozódott fel a telepeken. Cél, hogy a telepen élők rendszeres fizetőkké váljanak. Ennek a hatásnak a pénzben kifejezett értéke az elengedett, átütemezett és rendezett adósságból áll.

Államra gyakorolt hatás:

A BAGázs tevékenységeinek egyik hatása a kevesebb közmunka és segély szükséglet. A telepeken egyre többen szereznek középfokú végzettséget, így könnyebben helyezkednek el az elsődleges munkaerőpiacon. Ennél a hatásnál figyelembe vették, hogy ez mekkora költségmegtakarítást jelent az állam számára (közfoglalkoztatottsági bér megspórolása).

Ebből következik a következő hatás, amely a nagyobb közteherviselési képesség. Az elsődleges munkaerőpiacon elhelyezkedett roma munkavállaló bérét, és az ehhez kapcsolódó adót és járulékot a munkáltató fizeti, így az állam pótlólagos bevételhez jut.

Az államra is hatással van a drogfogyasztás csökkenése. A kezelési-megelőzési program költségvetése csökkent.

Az utolsó államra gyakorolt hatás a tudatos családtervezés. A BAGázs tevékenységeinek eredményeként kevesebb gyerek születik, ugyanis kevesebben válnak szülővé fiatal korban. Ez az államnak kevesebb költséggel jár (megtspórolt GYES, GYED, családi pótlék).

Önkéntesekre gyakorolt hatás:

Az önkéntesek számára a BAGázs lehetőséget nyújt a szakmai fejlődésre. A szociális terület szakmaiban szakmai fejlődés érhető el azzal, hogy gyakorlatot szereznek a telepeken dolgozva. Ennél a hatásnál a pénzügyi indikátor a szakmai fejlődés költsége, amelyet fizetős tanfolyamon szereznének meg az önkéntesek.

Önkormányzatra gyakorolt hatás:

A helyi önkormányzatra két hatást állapítottak meg. Az első a csökkenő szemétszállítási igény. A második a csökkenő kóbor kutyák elszállítási igénye. A kóbor kutyák, illetve az illegális szemétlakók okozta költségek csökkentek a BAGázs tevékenységei miatt.

Eme hatások pénzben kifejezett összesített értékét a 4. táblázat mutatja. Továbbá a táblázatban megtalálható a befektetett erőforrások értéke is.

4. lépés: a társadalmi hatások pénzben kifejezett értékének szembeállítása a ráfordításokkal

4. táblázat: A BAGázs ráfordítása és társadalmi hasznok 20 éves időtartamban ((forrás: Révész Éva, Dőry Boglárka), 2021

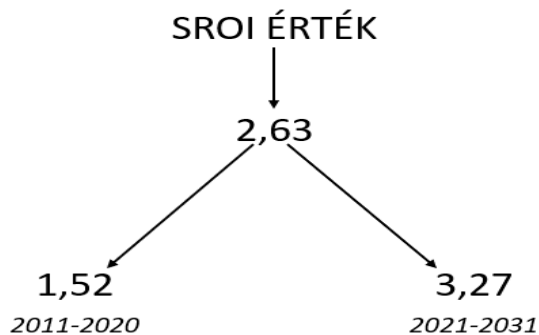
	Jelenérték (2011-2020)	Jelenérték (2021-2031)
Befektetett erőforrások értéke	406822 eFt	704396 eFt
Társadalmi hatások értéke	616686 eFt	2303383 eFt

A 4. táblázatban szereplő adatok alapján a következő egyenlettel számítható ki a SROI értéke: Társadalmi hasznok jelenértéke/Ráfordítások jelenértéke, azaz

2.920.069eFt/1.111.218eFt. Ebből adódóan a SROI értéke 2,63 Ft, szóval minden befektetett forint társadalmi megtérülése 2,63 Ft.

16. ábra: A BAGázs társadalmi hatása (forrás: Révész Éva, Dőry Boglárka), 2021

A BAGázs SROI értéke 2,63, azaz minden befektetett forint 2,63 Ft társadalmi hatást eredményez. Ez az érték két részre bontható, ugyanis a múltira vonatkozóan csupán 1,52 a SROI érték, azonban a jövőre vonatkozóan 3,27. Számos hatása a szervezet tevékenységének hosszútávú.

A létrejövő társadalmi hatásokból az állam részesül a legnagyobb mértékben (65,8%). A kedvezményezettek 33,4% mértékben részesülnek.

3.3. Autonómia Alapítvány

A BAGázs mellett a másik civil szervezet, amelyet bemutatok az Autonómia Alapítvány. Az Alapítvány bemutatásához felhasználtam az Autonómia Alapítvány 2021-es éves szakmai beszámolóját (2022), valamint Kelemen, Árendás, Messing: Sokszínű befogadó munkahelyek romáknak és másoknak (20xx) publikációt. Továbbá az Alapítvány tevékenységeinek bemutatásához felhasználtam az Alapítvány programvezetőjétől kapott szóbeli információkat.

Az Alapítvány 1990-ben jött létre. Egy független alapítvány melynek elsődleges célja olyan fejlesztési programok indítása, amelyek támogatják a roma emancipációt és a civil szervezeteket. Célja a kirekesztett csoportok támogatása, a civil társadalom megerősítése, illetve a romák integrációja. Az Alapítvány az első 10-15 évben támogató alapítvány volt.

Főként roma civil szervezeteket támogatott, amelyek foglalkoztatási, vagy munkaerőpiaci programokat csináltak. Később az Alapítvány is programmegvalósító lett.

Az Alapítvány javaslatokat ad roma integrációs szakpolitikák alakításához, együttműködik településekkel, intézményekkel, illetve munkájával támogatja az aktív civil önszerveződés létrejöttét. A szervezet független a mindenkori kormánytól, intézményektől és személyektől.

2021-ben az alapítványnak párhuzamosan 10 projektje futott. A projektek céljai között szerepelt a társadalmi érzékenyítés, tanulás segítése iskolán kívül, munkába állás elősegítése, roma fiatalok foglalkoztathatóságának támogatása.

2021-ben futó projekt volt az R-Home program, melynek, melynek célja a roma embereket érintő hátrányos megkülönböztetés csökkentése és a társadalmi integráció támogatása volt. Ennek érdekében nemzetközi kutatásokat végeztek, amelynek fókuszában a roma lakhatási helyzet állt. Továbbá a roma lakhatási helyzet javítását elősegítő kezdeményezések indultak. A kutatás során az alapítvány szakemberei interjúkat készítettek a szegregált éltérben élő romákkal, szolgáltatásokkal és segítőkkel.

Meg kell említenem a HRom programot. A program célja az volt, hogy minél több tanult roma fiatal jusson minőségi álláshoz. A program során HR szakemberek készítették fel a roma fiatalokat állásinterjúra, önéletrajz írásra. Az Alapítvány nyelvtanfolyamokat, számítástechnikai tanfolyamokat is indított azok számára, akiknek szüksége volt rá. A program során az Alapítvány felvette a kapcsolatot munkáltatókkal és kialakított egy vállalati kört. Azonban a munkáltatói körnek nagyobb munkaerőigénye volt, mint amelyet a program kitermelt. Továbbá a program során kiderült, hogy nem a diplomás munkaerőből volt hiány, hanem a szakképzett munkaerőre lett volna több szükség. Így született meg a Startvonal alapötlete. A KSH adatai alapján a roma fiatalok körében a legmagasabb a végzettség nélküli iskolaelhagyás aránya, miközben a tapasztalatok szerint a munkaerőpiacnak igénye lenne a szakképzett munkaerőre. Ezért váltak a Startvonal program egyik célcsoportjává azok a hátrányos helyzetű fiatalok (többségben roma fiatalok), akiknek nehézségekkel jár a középiskolában maradás. Így mondhatjuk, hogy a Startvonal program „előzményprogramja” volt a Hrom program.

Szintén 2021-ben futó projekt volt a Startvonal program is. A program 2019 decemberében indult, és 2023 márciusában ért véget. A Startvonal főként a fiataloknak nyújtott támogatást. A program célcsoportjai a szakképzésben tanuló fiatalok, azok a fiatalok, akik kiestek az

oktatásból, illetve a szakképesítéssel és érettségivel rendelkező/ megszerzéséhez közel álló fiatalok.

Azoknak a fiataloknak a számára, akiknek közel volt a szakképesítés, vagy az érettségi megszerzése, az Alapítvány munkaerőpiaci tréningeket szervezett az iskolákban. Olyan tudás átadása volt a cél a végzős diákok számára, amellyel könnyebben helyezkednek el a munkaerőpiacon, például hol keressenek állást, melyek azok az információk, amelyeket meg kell figyelni egy álláshirdetésben, hogyan kell önéletrajzot írni, hogyan kell megjeleníteni egy állásinterjúban, milyen szerződéstípusokkal találkozhatnak stb.

Az Alapítvány egyik használt módszere a művészeti nevelés hátrányos helyzetű gyerekek körében. Ezek olyan soft készségeket fejlesztő foglalkozások, amelyek valamilyen művészeti tevékenységen keresztül valósulnak meg. Ezeknek a foglalkozásoknak az a célja, hogy indirekt módon fejlesszék azokat a készségeket, amelyek a munkaerőpiacon szükségesek lehetnek (pontosság, kooperáció stb.).

A program következő célcsoportja azok a fiatalok voltak, akik már végeztek, vagy elhagyták az iskolát. Az Alapítvány ezeknek a fiataloknak segített elhelyezkedni a munkaerőpiacon. Azoknak a fiataloknak, akik elhagyták az iskolát, a program során lehetőségük volt újra visszakérülni az oktatásba.

A program során az Alapítvány kialakított egy mentorhálózatot, ugyanis az egyéni mentorálás tűnt a leghatékonyabbnak, mivel a programban résztvevő hátrányos helyzetű fiatalok különböző helyzetben élnek, különböző nehézségekkel küzdenek, így fel kellett mérni, hogy kinek milyen egyéni támogatásra van szüksége. Négy településen építettek fel mentori hálózatot a programban, Miskolcon, Hatvanban, Gyöngyösön és Budapesten. Ezekben a településeken kezdett együttműködni az iskolákkal az Alapítvány a program kezdetekor.

A Startvonal programot kiegészítette egy másik program, amely ugyanezen a négy településen volt jelen. Ebben a programban az általános iskola 7-8. évfolyamos diákok vettek részt. Az Alapítvány a diákok számára pályorientációs programokat szervezett. A cél a tudatos szakmaválasztás volt. A két program párhuzamosan futott, így azok a diákok, akik befejezték az általános iskolát, továbbra is részesei maradhattak a programnak, középiskolásként.

A Startvonalban önkéntesek is részt vettek. A program során kiderült, hogy a résztvevőknek szükségük van korrepetálásra. A mentorok elsődleges feladata nem a diákok korrepetálása volt.

A mentorok számára, a feladataik mellett, a diákok iskolai menetével való foglalkozás bonyolultnak bizonyult. Így önkéntesek bevonásával valósultak meg a korrepetálások.

Az Autonómia Alapítvány egy projektalapítvány, nincs saját tőkéje. A támogatásokat pályázati úton szerzik. Ezeket a programokat pályázati támogatásból finanszírozzák. A Startvonal két finanszírozója a Norvég Alap és a Velux Alapítvány. Az Autonómia Alapítvány költségvetésének nagyon kis része érkezik a magánszférából (SZJA 1%-ból körülbelül, éves szinten pár százezer Ft). Néha feltűnnek magáncégek, akik hallottak valahonnan az Alapítványról és a tevékenységéről, és előfordul, hogy ők is támogatják az alapítványt. Jellemzően a magánszférából érkező támogatás, akkor érkezik, ha a támogató valahonnan felfedezi az Alapítványt. Az Autonómia Alapítvány nem épít a magánszférából befolyó támogatások felkutatására.

4. Módszertan

A kutatásom középpontjában az Autonómia Alapítvány Startvonal programja állt, melynek keretében összesen hat interjút készítettem. Ezek a beszélgetések különböző szereplőkkel zajlottak, beleértve két programvezetőt, egy önkéntes koordinátort, egy önkéntest és két résztvevőt. Az interjúk feldolgozása során „résztvevőként”, „fiatalként”, „résztvevő fiatalként”, vagy „mentoráltként” fogom említeni azokat a hátrányos helyzetű roma fiatalokat, akik a program kedvezményezettjei voltak.

Az interjúk célja az volt, hogy mélyebben megismerjem a Startvonal program működését, hatékonyságát és a programban résztvevő fiatalok tapasztalatait (az interjúkhoz használt kérdéseket a dolgozat mellékletében közlöm). A programvezetőkkel folytatott beszélgetés során a programról gyűjtöttem információkat, annak céljairól, nehézségeiről, sikereiről stb. Az önkéntes koordinátorral az önkéntesek toborzásáról és annak nehézségeiről beszélgettem, illetve a program népszerűsítéséről, az észrevételeiről és tapasztalatairól. Az önkéntesek és a résztvevők segítettek betekintést nyerni a részvétel élményébe és hatásába. A kutatásom célja a programmal kapcsolatos mindennapi tapasztalatok részletekbe menő feltárása volt. Ebben az esetben a kvantitatív kutatási módszer (például kérdőíves formában) nem illeszkedett volna a kutatás céljaihoz. Nagy létszámú mintát nehéz lett volna összegyűjteni, mivel a résztvevő fiatalok „nehezen hozzáférhető” társadalmi csoportot képeznek. Megjegyzem, hogy végül kevesebb interjút sikerült készítenem a fiatalokkal, mint azt terveztem.

Az interjúk által összegyűjtött adatok alapján értékelnem lehet majd a Startvonal programnak a sikerességét és hatékonyságát a kitűzött célok elérésében.

A romák felzárkóztatását célzó programok – mint például a Startvonal – elemzése és jövőbeli fejlesztési lehetőségeik szempontjából fontos kérdéseket érint. A Magyarországon élő roma közösség integrációja érdekében számos program született, azonban ezen programok nehézségekkel szembesülnek, amelyek befolyásolhatják a hatékonyságot és a fenntarthatóságot. Fontos felderíteni a romák felzárkóztatását célzó programok kihívásait. Ezért a kutatás egyik célja a Startvonal program nehézségeinek megismerése.

Továbbá fontos az elért eredmények értékelése és a javaslatok megfogalmazása a jövőbeli integrációs programok fejlesztésére. Az elmondottak fényében az alábbi három kutatási kérdés vizsgálatát tűztem ki célul:

1. Mik a romák felzárkóztatását célzó programok nehézségei, kihívásai?
2. Milyen eredményeket érnek el ezek az integrációs programok?
3. Milyen módon lehetne az integrációs programokat fejleszteni a jövőben?

Az interjúk elkészítése során ezekre a kérdésekre kerestem a választ.

5. A kutatás eredményei

5.1. A Startvonal program nehézségei

A Startvonal program célcsoportja a 14-29 év közötti hátrányos helyzetű fiatalok voltak. A beszélgetések során kiderült, hogy a legfőbb nehézség a 25 év felettiek bevonása volt. Ez a probléma már a program legelején felmerült. A programvezetők szavai alapján: *„Tervezési hiba volt a részünkről, hogy nagyon tágra nyitottuk a célcsoportot.”*; *„Azoknak a fiataloknak a toborzása, bevonása, akik nem iskolában vannak, az nagyon nehéz. Ha valaki már dolgozik, gyereke van, családja van, ott egészen más típusú munkára van szükség, mint a középiskolás fiataloknál.”* Azokat a fiatalokat sikerült könnyebben bevonni a programba, akik valamilyen intézményben voltak. Azokat a fiatalokat, akik mögött nem volt intézményi háttér, hólabda módszerrel próbálták elérni. A programvezető elmondása szerint: *„A 25-29 év közötti fiatalokat hólabda módszerrel is próbáltuk elérni, de ez sem járt sikerrel.”*

A következő felmerülő probléma a fiatalok programban való benntartása. A fiatalok szegény családból érkeztek, sok esetben telepi gyerekek vettek részt. A programvezető elmondása szerint: *„Ezek a fiatalok sokkal több problémával küzdenek, mint egy átlagos fiatal. Ebből az is következik, hogy a megoldásoknak sem olyanoknak kell lennie, mint amikor egy átlagos fiatalal dolgozol.”* Az Alapítvány munkatársai több különféle problémával találkoztak a fiatalokkal való munka során. *„Jöttek és jöttek újabb fajta élethelyzetek, amire nem lehetett*

felkészülni, és kivonta ezeket a fiatalokat a programból. A mentoroknak nagyon nagy munka volt, hogy utána menjenek ezeknek a fiataloknak, és nem mindig sikerült őket visszahozni.” A munkatársaknak nagy erőfeszítéssel járt a különböző élethelyzetekkel (részt vettek állami gondozott fiatalok; már egyedül élő, de alkalmi munkát végző fiatalok; szüleivel élő, de átmeneti otthonban lakó fiatalok) küzdő mentoráltak benntartása.

A harmadik nehézség az iskolákba való bejutás volt. *„Nehéz kérdés, hogy egy civil szervezet, hogy mehet be egy iskolába. Nagyjából sehogy.”* Az állami fenntartású iskolákba szinte sehogyan sem tudtak bejutni. *„Az iskolának a vezetője fontosnak és szükségesnek tartotta a programot, de a tankerület nem engedte, hogy dolgozzunk ezekben az iskolákban. Ez egy komoly probléma volt, amivel nem tudtunk mit kezdeni.”* Emiatt az Alapítvány több településen is a nem állami iskolákkal dolgozott együtt (például egyházi fenntartású iskolákkal).

Továbbá kihívásokkal járt az önkéntesek bevonása Miskolcon, Gyöngyösön és Hatvanban. A közösségi médián hirdetésekkel keresztül próbálták önkénteseket toborozni, valamint ismeretségi körben igyekezett mindenki terjeszteni, hogy önkéntesekre van szükség. Továbbá volt egy harmadik út, a fesztiválokra való megjelenés. Az Alapítványnak több fesztiválon is vannak programjai, aminek az egyik célja az önkéntesek toborzása. Ezek a próbálkozások sikeresek voltak a budapesti önkéntesek megtalálásában és toborzásában. A probléma a többi településen való önkéntesek toborzása volt. A programvezető elmondása alapján: *„Kis túlzással, minden önkéntes Budapesten volt.”* Azoknál az önkéntes munkáknál, ahol korrepetálási munka folyt, megoldható volt online a kapcsolattartás. Így a budapesti önkéntesek tudtak dolgozni a többi település résztvevőivel. Azonban a közösségi foglalkozásokon, például Hatvanban és Miskolcon, kevés önkéntest tudtak bevonni.

A résztvevők többnyire azt emelték ki, hogy a programban való folyamatos részvétel volt számukra a legfőbb nehézség. A különböző élethelyzeti problémák miatt (például gyerekvállalás, munkavállalás) nem mindig tudtak részt venni a programokban.

Az egyik résztvevő kiemelte, hogy számára nehézséggel járt együtt dolgozni néhány résztvevővel, ugyanis állítása szerint: *„Nem mindenki tanulni járt oda (csoportos képzésekre).”* Számára a tanulással volt a legnagyobb probléma. El akarta végezni az iskolát, ugyanakkor bizonyos tantárgyakkal meg kellett küzdenie.

A másik résztvevő kiemelte, hogy számára a gyermekvállalás járt a legtöbb nehézséggel. A gyermek születése miatt, kevesebb készségfejlesztő programban tudott részt venni, valamint az iskolai tanulmányait is szüneteltetni kényszerült.

5.2. A Startvonal program sikerei

A Startvonal program 2023. márciusában ért véget. Márciusban elindult egy újabb program. Az új program Uniós támogatású program, amelynek célja a roma és nem roma fiatalok együttműködésének elősegítése. Az egyik sikere a Startvonalnak, hogy a legtöbb résztvevője – akik még középiskolások – továbbra is kapcsolatban áll az alapítvánnyal, és részt vesz a 2023. márciusában indult programban. Azoktól a fiataloktól, akik időközben befejezték a középiskolát, vagy kikerültek a középiskolából, kevesebb visszajelzés érkezik. Néhányukkal tartják a kapcsolatot.

A program egyik célja a fiatalok oktatásban való részvételének támogatása. A programvezető elmondása szerint: *„16 évig tart a tankötelezettség, utána már azok a fiatalok, akik megérik azt, hogy 17-18 évesen el tudnak menni valahova dolgozni és azért már pénzt kapnak, ott sokszor azzal kellett megküzdni, hogy mi a fontosabb: Maradjon az iskolában, vagy menjen el dolgozni?”* Gyakran ez nem elvi kérdés volt, hanem kényszer szülte helyzet, hogy munkát kell vállalni. Az ezekkel szembeni küzdelem során az Alapítvány sikereket ért el, hiszen gyakran a mentorálásnak köszönhetően bennmaradtak az iskolában.

A programban voltak olyan mentoráltak, akiket sikerült munkához juttatni. Akadtak olyan fiatalok is, akik kiestek az oktatásból, de a program és az alapítvány segítségével visszakérültek az iskolába. Több résztvevőnek is azért kellett abbahagyni az iskolát, mert gyermeket vállaltak. A programvezető elmondása szerint volt arra is példa, hogy egy fiatal a gyermekvállalás miatt kikerült az iskolából, de a gyermek megszületése után visszairatkozott az iskolába a mentora segítségével, és azóta is részese az oktatásnak és érettségire készül. *„Az ilyen példák kisebb részsikerek.”*

A két résztvevővel készített interjúm során az derült ki, hogy a legfőbb céljuk az volt, hogy társaságba kerüljenek. A legtöbb programban (például kirándulás, táborozás, csoportos képzések) részt vettek, számukra jó élmény volt a programban való részvétel. Mindketten hálásak voltak a kapott segítségért, és végig részt vettek a programban.

Az egyik résztvevő kiemelte, hogy a legnagyobb sikere a szakma megszerzése volt. A programmal 2020 elején találkozott, ekkor állami gondozott volt. Elmondása szerint, amikor betöltötte a 18. életévét, mentora segítségével sikerült elérni azt, hogy továbbra is maradhasson állami gondozásban. Később sikerült elvégeznie a szakközépiskolát (állítása szerint: *„egy hajszálon múlt”*), majd célja volt az érettségi megszerzése is. Azonban a munkavállalás miatt nem tudta folytatni a tanulmányait. Jelenleg pékként dolgozik, alkalmi munkákat vállal. Célja,

hogyan helyezkedjen a munkaerőpiacon, és hogy egy biztos jövedelemmel rendelkezzen. Az elmondása alapján: *„Számomra a program nagyon jó élmény volt (...) a mentorommal napi szinten, vagy heti szinten tartom a kapcsolatot. Például ma is fel fogom hívni és tájékoztatjuk egymást a fejleményekről.”*

A másik résztvevő kiemelte, hogy továbbra is együtt dolgozik a mentorával. Célja az érettségi megszerzése. Továbbá azt is hangsúlyozta, hogy a program hatására változott a látásmódja: *„Rengeteg változást hozott az életemben. Sok mindenben segítettek, és másképp látom az embereket. Tehát nem vagyok előítéletes.”* Azonban számára is nehézségekkel járt a programban való folyamatos részvétel, továbbá az oktatásban való részvétel is, mivel gyermeke született, ezért egy évet kellett halasztania. *„A mentorommal beszéltem meg, hogy inkább a munka, vagy előbb a szakma megszerzése és majd utána munka.”* Végül az iskola mellett döntött: *„(...) megpróbálom az iskola mellett megoldani a gyereket, de hát munka mellett is ugyanúgy meg kell oldani”.*

5.3. Milyen módon lehetne az integrációs programokat fejleszteni a jövőben?

Az alábbiakban a program tapasztalatai alapján számos értékes tanulság merült fel, melyekre a jövőbeli tervezés és végrehajtás során érdemes figyelemmel lenni.

A program tapasztalatai alapján felmerült az a tanulság, hogy kiemelten fontos a célcsoport pontosabb felmérése és meghatározása. Az Alapítványnak érdemes további kutatásokat végeznie a célcsoportokról annak érdekében, hogy még pontosabban megismerje az igényeket és kihívásokat. Ebben a folyamatban az Alapítványnak figyelembe kell vennie a specifikus igényeket és körülményeket, például kulturális, társadalmi vagy gazdasági tényezőket, különböző rétegekkel való együttműködés során.

A programvezető megjegyzése hangsúlyozza, hogy a túlzottan széles célcsoport és az egyszerre történő sokféle tevékenység nem vezet eredményes eredményekhez: *„Bebizonyosodott, hogyha nagyon nagyra nyitjuk a célcsoportot, és nagyon sok mindent akarunk egyszerre csinálni, akkor az nem működik.”* Ennek a tanulsága alapján az Alapítvány az új programjaiban sokkal pontosabban meghatározzák, hogy kikkel akarnak dolgozni: *„Például az új programban kizárólag középiskolásokkal dolgozunk.”*

Egy másik fontos megállapítás, amit a programból levontak, az a fiatalok korai életkorban való támogatásának szükségessége. A korai támogatás kiemelése szintén fontos szempont lehet a programok fejlesztése során. Az Alapítványnak érdemes fontolóra vennie, hogy még korábbi

éle szakaszokban is kialakítson programokat vagy kezdeményezéseket a diákok támogatására, például az általános iskola alsóbb osztályaiban. Ebben a kontextusban az együttműködés az oktatási intézményekkel és szülőkkel a korai intervenció érdekében különös figyelmet érdemel. A programvezető rámutat arra, hogy a középiskolásokkal való munka során látható, ha a pályaválasztás nem megfelelő módon történik, akkor a középiskolában már nehéz korrigálni ezt a helyzetet. Ezért a program a 7-8. évfolyamos diákokkal is foglalkozik, de felveti azt az igényt is, hogy még korábban kellene elkezdni a támogatást annak érdekében, hogy a diákok ne kerüljenek hátrányos helyzetbe a középiskolában. *„Amikor elkezdi a középiskolásokkal, akkor azt látjuk, hogy ha a pályaválasztás nem úgy történik, ahogy történnie kellene, akkor utólag a középiskolában nagyon nehéz már bármit is kezdeni ezzel. Akkor elkezdi a 7-8. évfolyamos diákokkal, pályaválasztás környékén, akkor ez is jó, de akkor meg kiderül, hogy 7-8. évfolyamban már olyan hátrányokat szedtek össze a gyerekek a többiekhez képest az általános iskolában, hogy még hamarabb kellene velük már dolgozni ahhoz, hogy 7-8. évfolyamba ne olyan állapotba kerüljenek, mint amibe kerülnek.”*

A roma integrációs programokkal kapcsolatos folytonos dilemma arra irányul, hogy a civil szervezeteknek melyik részével foglalkozzanak. A kihívás abban rejlik, hogy egy kisebb csoport nem képes megoldani az összes problémát, és nem áll módjában teljes mértékben átalakítani az oktatási rendszert vagy minden hibáját kijavítani. A programvezető elmondása szerint: *„Egy civil szervezet néhány mentorral nem tudja megváltani az oktatási rendszert, meg annak az összes hibáját (...) sajnos mindig az van, hogy dönteni kell, nem vagyunk mindenhatóak, nem tudunk minden problémával foglalkozni.”* Ezért a civil szervezeteknek stratégiai megközelítéseket kell alkalmazniuk, amelyek segítenek abban, hogy hatékonyan válasszák ki, mely területeken fektessenek energiát és erőforrásokat. Ezek a szervezetek kénytelenek prioritásokat állítani, és olyan módszereket kell kidolgozniuk, amelyek a rendelkezésre álló erőforrásokat és lehetőségeket a legjobban kihasználják. A fókusz lehet az oktatásfejlesztésen, munkaerőpiaci integráción, egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés javításán vagy más területeken. A programoknak rugalmasnak és alkalmazkodóképesnek kell lenniük, hogy az éppen aktuális körülményekre és szükségletekre reagáljanak. Emellett a civil szervezeteknek együttműködésre és partnerségekre van szükségük más szereplőkkel, beleértve a kormányzati intézményeket, más civil szervezeteket és a helyi közösségeket is. Az ilyen együttműködések révén a programoknak nagyobb hatásuk lehet a roma integráció területén, és több területen tudnak egyszerre hozzájárulni a pozitív változásokhoz.

6. Következtetések és javaslatok

6.1. Kutatási kérdések, és az interjúk

Az első kérdés, amelyre választ kerestem a kutatásom során az integrációs programok nehézségére és kihívásaira fókuszált. Az interjúk során elhangzottak alapján kiderült, hogy a legfőbb nehézség a túl széles célcsoport meghatározás volt. Továbbá kihívásokkal járt a résztvevő fiatalok programban való benntartása. A programvezető említette az intézmények és a civil szervezet közötti nehéz együttműködést is.

A következő kutatási kérdés az integrációs programok sikereire irányult. Az emberi kapcsolatok kialakítása a közösségben a fiatalok számára fontos volt. A program ebben sikereket ért el, hiszen a résztvevők elmondták, hogy a mentoroktól és az önkéntesektől továbbra is segítséget kapnak. Mindemellett a fiatalok többségét sikerült a programban tartani, amely az egyik fő cél volt a mentorok és a programvezetők számára.

A harmadik kérdés: Milyen módon lehetne az integrációs programokat fejleszteni a jövőben? A programvezető megemlítette, hogy a program tervezése során jobban kell felmérni a célcsoportot és annak igényeit. Továbbá a korai beavatkozás a fiatalok életébe fontos tényező. A programvezető állítása szerint, ha minél korábban avatkoznak be a fiatalok életébe, annál nagyobb hatással vannak az életükre, és így megelőzhetőek a további nehézségek.

6.2. Javaslatok

1. javaslat

A kutatásból kiderült, hogy milyen nehézségekkel kell szembenéznie egy roma felzárkóztatását célzó programnak. Felmerült nehézségként a célcsoport pontos meghatározása. A jövőben a program tervezésekor jobban fel kell mérni, és meghatározni a megfelelő célcsoportot. Fontos a szociális és gazdasági háttér elemzése, valamint helyi szinten végzett közösségi konzultációk. Ezek segíthetnek a részletes kép kialakításában arról, hogy mi legyen a pontos célcsoport. Ezenkívül fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a roma fiatalokkal való foglalkozásnak minél korábban meg kell kezdődnie. Az oktatási, kulturális és szociális támogatás már az első évektől kezdve hozzájárulhat a roma fiatalok esélyegyenlőségéhez és az esetleges hátrányok megelőzéséhez. Az korai intervenció révén a programoknak lehetőségük van a tehetségek felismerésére, a motiváció növelésére és az önbecsülés erősítésére. Így megelőzhető a további hátrányok kialakulása, illetve kevesebb nehézséggel kell megküzdeni.

2. javaslat

Az interjúk során kiderült, hogy az intézményekkel való kommunikáció is akadályokba ütközött. Ez egy nagy probléma volt a civil szervezetek számára. Az intézmények és a civil szervezetek közötti hatékonyabb párbeszéd kiemelten fontos a program sikeres működése szempontjából. Ezen akadályok leküzdése érdekében sürgős lépésekre van szükség. Az intézményekkel való kommunikáció megerősítése kulcsfontosságú ahhoz, hogy az integrációs program szélesebb körben érje el a célcsoportot. Az egyes intézmények részéről történő nyitottabb kommunikáció lehetővé teszi a roma közösség tagjainak, hogy könnyebben hozzáférjenek az elérhető szolgáltatásokhoz és lehetőségekhez. Ennek eredményeként növekszik a programba bevont fiatalok száma, ami hozzájárulhat a program hatékonyságának növekedéséhez. Az intézmények részéről történő kommunikációs erősítés során fontos hangsúlyozni a kölcsönös megértés és tisztelet fontosságát. Kulturális érzékenységet kell kialakítani az intézmények munkatársai között, hogy hatékonyan tudjanak együttműködni és támogatni a roma közösség tagjait. Az intézmények és a roma közösség közötti együttműködés fokozása érdekében javasolt lehet kommunikációs fórumok, munkacsoportok vagy rendszeres találkozók szervezése. Ezek a platformok lehetőséget teremtenek arra, hogy az érintettek közvetlenül megosszák tapasztalataikat, javaslataikat és aggályaikat. A kölcsönös kommunikáció és együttműködés révén könnyebben adaptálhatók az esetleges problémákra, és gyorsabban megvalósulhatnak azok a változtatások, amelyek segíthetik az integrációs program hatékonyságát.

3. javaslat

A településeken lévő önkénteshiány miatt is nehézségek alakultak ki. Az önkénteshiányból eredő kihívások településeinken kiterjedt mértékben érintik a közösségeket. Meggyőződésem, hogy ezen probléma kezelése érdekében elengedhetetlen a széles körű figyelemfelhívás. Az ilyen kezdeményezések hosszú távon jelentős mérséklést eredményezhetnek a hiányzó önkéntes erőforrások terén. A társadalmi érzékenyítés kulcsfontosságú szerepet játszik ebben a folyamatban. Az emberek tudatosítása az önkéntes tevékenységek fontosságáról és azok pozitív hatásairól segíthet abban, hogy a lakosság nagyobb valószínűséggel lépjen be az önkéntesség világába. Az integrációs programokban történő önkéntes részvétel iránti érdeklődés növekedése az érzékenyítés eredményeként érezhetővé válik, és hozzájárul a társadalmi összefogás erősítéséhez. Fontos hangsúlyozni a közös felelősségvállalás fontosságát, hiszen az önkéntesség nem csupán az egyes személyek életére gyakorol kedvező hatást, hanem a

közösség egészségének jólétéhez is hozzájárul. Az önkéntesség kibontakoztatása és támogatása hosszú távon nemcsak a konkrét problémákra adhat megoldást, hanem erősítheti a helyi közösségeket, javítva ezzel az életminőséget és a köztük lévő kapcsolatokat. A széles körű figyelemfelhívás és a társadalmi érzékenyítés összefogva lehetőséget teremthetnek arra, hogy az emberek felismerjék az önkéntesség értékét, és aktívan részt vegyenek az integrációs programokban. Ezen kezdeményezések eredményeként várhatóan csökkenhet az önkénteshiány által okozott nehézségek, és erősödhet a közösségek összetartása és fejlődése.

4. javaslat

A résztvevők megtartása a programban jelentős kihívásokkal járt, mivel nagy erőfeszítéseket és energiát igényelt. A programban való hosszú távú részvétel eléréséhez kiemelten fontos, hogy hatékony stratégiákat alkalmazzunk a résztvevők megtartása érdekében. Az egyik hatékony eszköz ezen a téren a korai intervenció, melynek során már fiatalabb életkorban beavatkozunk a résztvevők életébe. A korábbi közbeavatkozásnak számos előnye van, melyek hosszú távon pozitív hatással lehetnek a résztvevők életére. Elsősorban segít megelőzni vagy csökkenteni olyan problémákat, amelyek későbbi életszakaszokban nehezebben kezelhetők lennének. Az időben történő beavatkozás lehetőséget nyújt a szükséges támogatás biztosítására, még mielőtt a problémák mélyebbé válnának. A korai intervenció nem csupán a jelenlegi problémák kezeléséről szól, hanem elősegíti a résztvevők erősségeinek és képességeinek kibontakozását is. Olyan kompetenciák fejlesztését tűzi ki célul, amelyek hosszú távon növelik az egyén önállóságát és sikeres integrációját a társadalomba. Ezáltal a program nem csupán egy időszakos beavatkozást jelent, hanem egy hosszú távú befektetést a résztvevők jövőjébe. Az integrációs programokban alkalmazott korai intervenció szemléletmódja tehát nem csupán a problémák kezelését, hanem a prevenciót és az egyéni fejlődés támogatását helyezi előtérbe. A résztvevők életébe való időbeni és hatékony beavatkozás révén a programok nemcsak az aktuális szükségletek kielégítését célozzák meg, hanem a hosszú távú pozitív változások elérését is.

5. javaslat

A sikerek és eredmények fényében kiemelkedő fontosságú, hogy a résztvevőkkel való kommunikációt aktívan fejlesszük és bővítsük. A fiatalok számára kritikus szerepet játszik a kapcsolatok kialakítása, és ebben a program kifejezetten hatékonyan működött. A program által kínált eredmények, valamint a résztvevők közötti erős kapcsolatok hozzájárulnak a fiatalok motivációjához, ami segíthet abban, hogy hosszú távon részt vegyenek a programban. Az elért

eredmények alapján megfigyelhető, hogy azok a fiatalok, akik teljes mértékben részt vesznek a programban, jelentős sikerélményeket érnek el az oktatásban és a munkaerőpiacon való elhelyezkedés terén. Ezen tapasztalatok alapján kiemelt fontossága van annak, hogy fokozzuk a fiatalok ösztönzését a programban való részvételre. Ez nemcsak az egyéni fejlődésüket segíti elő, hanem hosszú távon a társadalom és a gazdaság számára is kedvező hatásokkal járhat. Ennek érdekében szükséges továbbfejleszteni a kommunikációs eszközöket és módszereket, hogy még hatékonyabban támogathassuk a fiatalokat a programban való aktív részvételben és az elért eredmények folyamatos növelésében.

7. Összegzés

Dolgozatomban a roma munkaerőpiaci integrációjának kérdésével foglalkoztam. A roma népesség jelentős kihívásokkal szembesül a munkaerőpiacon.

Kulturális előítéletek és diszkrimináció: A roma népesség gyakran szembesül kulturális előítéletekkel és diszkriminációval a munkahelyeken. Sok esetben munkaadók előítéletek alapján ítélik meg a roma munkavállalókat, és ez megnehezíti számukra a megfelelő munkahely megtalálását.

Alacsony oktatási szint és képzetlenség: Sok roma fiatal alacsony oktatási szinttel rendelkezik, ami hátrányosan befolyásolja munkaerőpiaci esélyeiket. Az oktatási rendszerbe való alacsony integráció miatt a roma közösség tagjai kevésbé kaphatnak hozzáférést a magasabb szintű képzésekhez és szakmai fejlesztésekhez.

Szociális körülmények és lakóhelyi elszigeteltség: Sok roma közösség periferián él, távol a városok központjától, ami nehezíti a munkaerőpiaci hozzáférést. A szociális körülmények, például a szegénység és a rossz lakókörülmények, szintén negatívan befolyásolják a munkaerőpiaci integrációt.

Képzési és foglalkoztatási programok hiánya: Az olyan speciális képzési programok és foglalkoztatási kezdeményezések, amelyek a roma munkaerő speciális szükségleteire összpontosítanak, gyakran hiányoznak. Ennek következtében a roma emberek kevésbé juthatnak hozzá olyan képességfejlesztő lehetőségekhez, amelyek segíthetnék őket a munkaerőpiacon való sikeres részvételben.

Bebizonyosodott, hogy a szakirodalomban felvázolt problémahalmaz egy részén próbált javítani a Startvonal program. A BAGázs által leírt nehézségekkel az interjúztatás közben is

találkoztam, megismertem azokat. A korai iskolaelhagyás (például gyermekvállalás, vagy munkavállalás miatt) fontos probléma, amely megoldást igényel.

A nem megfelelően átgondolt pályaválasztás súlyos kihívásokat eredményezhet a roma fiataloknak a jövőben, ezért kiemelten fontos a korai intervenció és támogatás. A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy minél korábban kezdődik a fiatalokkal való foglalkozás, annál hatékonyabb lehet a segítségnyújtás. Az időben történő beavatkozás a pályaválasztás előtti időszakban kulcsfontosságú lehet annak érdekében, hogy megelőzzük a diákok olyan hátrányos helyzetbe kerülését, amely jelentősen nehezítheti a későbbi társadalmi és szakmai integrációjukat. A korai szakmai orientáció és tanácsadás lehetőséget teremt arra, hogy a roma fiatalok megismerjék a rendelkezésre álló karrierlehetőségeket, valamint felismerjék azokat a sajátosságokat és erősségeket, amelyek alapján hatékonyan tervezhetik meg jövőbeli pályafutásukat. Az ilyen típusú korai támogatás segít abban, hogy a roma fiatalok ne csak a személyes érdeklődésükhöz és képességeikhez igazodó pályaválasztást tegyenek, hanem olyan készségeket is fejlesszenek, amelyek növelik az esélyüket a sikeres elhelyezkedésre és a társadalmi beilleszkedésre. A cél az, hogy a pályaválasztás folyamatában részt vevő fiatalok számára egyenlőbb esélyeket teremtsünk, és elősegítsük a társadalmi mobilitást a roma közösségen belül.

A hátrányos helyzetű fiatalok sokszor komplex élethelyzetekkel küzdenek, amelyek megnehezítik a programokban való részvételüket. Az önkéntesek, mentorok és programvezetők számára kiemelten fontos feladat, hogy felismerjék és megértsék ezeket az egyedi körülményeket, és szakértelmüket alkalmazzák a résztvevők támogatására. A rugalmasság és az empátia kulcsfontosságúak ebben a folyamatban. Az önkénteseknek és mentoroknak fel kell készülniük arra, hogy a résztvevők olyan problémákkal szembesülhetnek, mint például pénzügyi nehézségek, családi konfliktusok stb. Az ilyen esetekre való reagálásnak a standard megközelítéseken túl kell mennie, és egyéni, személyre szabott támogatást kell nyújtani. A programvezetőknek különféle forrásokat és eszközöket kell biztosítaniuk az önkénteseknek és mentoroknak, hogy megfelelően felkészüljenek és kezeljék ezeket a helyzeteket. Szakmai fejlődési lehetőségek, tréningek és rendszeres megbeszélések segíthetnek az érintetteknek abban, hogy bővítsék ismereteiket és fejlesszék a szükséges készségeiket. Emellett fontos, hogy létrejöjjön egy olyan támogató közösség is, ahol az önkéntesek és mentorok tapasztalatokat cserélhetnek, és segítséget kaphatnak egymástól a kihívások kezelésében. Az egyénre szabott támogatás és az empatikus megközelítés nemcsak a résztvevők számára nyújt nagyobb segítséget, hanem elősegíti a bizalmi kapcsolatok kialakítását is. Ezáltal a programok nemcsak

információkat nyújtanak, hanem egy olyan támogató közösséget is teremtenek, ahol a hátrányos helyzetű fiatalok számára inspiráló és biztonságos környezetet teremthetnek a személyes fejlődésük és életük jobbá tétele érdekében.

Fontos a támogatás folytonossága. A résztvevők számára elengedhetetlen, hogy a programok hosszú távon és folyamatosan támogatást nyújtsanak. Ez nem csupán egy egyszeri beavatkozás, hanem egy folyamatos segítségnyújtási folyamat, amely a résztvevők fejlődésének és integrációjának minden szakaszában jelen van. A mentorok és programvezetők kulcsszerepet játszanak ebben a folyamatban. Fontos, hogy ne csak a programok keretein belül, hanem azokon túl is aktívan részt vegyenek a résztvevők életében. A mentoroknak nem csupán szakmai támogatást kell nyújtaniuk, hanem emberi kapcsolatokat kell építeniük, hogy segítsék a résztvevőket az integráció útján. Az esetleges nehézségek leküzdése érdekében a mentoroknak és programvezetőknek figyelmesen kell követniük a résztvevők fejlődését, és időben fel kell ismerniük a problémákat. Rugalmasságuknak és empátiájuknak köszönhetően hatékonyan tudnak segíteni a különböző kihívások kezelésében. Azáltal, hogy a támogatásuk nem szűnik meg a programok befejezése után, hanem továbbra is rendelkezésre állnak a résztvevők számára, hozzájárulnak a hosszú távú sikerességükhöz és az integrációjukhoz.

Ugyanakkor a program nem csak a munkaerőpiac szempontjából hozott létre értékes eredményeket. A kapott visszajelzések alapján kijelenthető, hogy a mentorok és a résztvevők között, valamint az önkéntesek és a résztvevők között kialakult kapcsolatoknak pozitív hatása van a fiatalokra. Ezek a kapcsolatok nemcsak szakmai fejlődést eredményeznek, hanem a személyes életükre is pozitív hatást gyakorolnak. A mentorok által nyújtott iránymutatás és támogatás mellett az önkéntesek által biztosított segítség és közvetlen kapcsolatok erősítik a fiatalok érzését, hogy részesei egy támogató és összetartó közösségnek. A kialakult emberi kapcsolatok fontos tényezőkké váltak a mentoráltak számára a program vége után is.

Figyelembe véve ezeket a tényezőket, a jövőbeni integrációs programok hatékonyabbá és eredményesebbé tehetik a társadalomban tapasztalható kihívások kezelését. Ezen programok célja, hogy széleskörű hatással legyenek a társadalom különböző rétegeire, különösen azokra, akik hátrányosabb helyzetben vannak. Az integrációs programoknak kiemelt szerepet kell vállalniuk a korai iskolaelhagyás megelőzésében, a munkanélküliség csökkentésében és a roma népesség foglalkoztatási ráta növelésében.

Az oktatási területen az integrációs programoknak olyan intézkedéseket kell magukban foglalniuk, amelyek támogatják a diákok személyes és akadémiai fejlődését. Kiemelt figyelmet

kell fordítani a hátrányos helyzetű diákokra, hogy megelőzzük az iskolai kudarcokat és a korai iskolaelhagyást. Az oktatási rendszer reformjával, mentorprogramokkal és tanulást segítő eszközök bevezetésével az integrációs programok hozzájárulhatnak a fiatalok esélyegyenlőségének javításához.

A munkaerőpiaci integráció területén az programoknak stratégiákat kell kidolgozniuk a munkanélküliek támogatására, különös tekintettel a hátrányos helyzetű csoportokra, beleértve a roma közösséget is. A képzési lehetőségek kibővítésével, munkahelyi tréningekkel és munkaerő-piaci kapcsolatok fejlesztésével az integrációs programok hozzájárulhatnak a foglalkoztatási arány javításához.

A roma népesség helyzetének javítása érdekében az integrációs programoknak kulturális érzékenységet kell kialakítaniuk, figyelembe véve a roma közösség egyedi szükségleteit. Az oktatás, a foglalkoztatás és az egészségügy területén is célzott intézkedések révén lehetőséget kell teremteni a roma emberek számára a teljes körű társadalmi részvételre.

Ezen intézkedések összessége segíthet abban, hogy az integrációs programok átfogóbb és fenntarthatóbb hatást gyakoroljanak a társadalomban, elősegítve a korai iskolaelhagyás csökkenését, a munkanélküliség visszaszorítását és a roma népesség általános helyzetének javítását az országban.

Felhasznált források

Andorka Rudolf (2006): Bevezetés a szociológiába

Autonómia Alapítvány (2022): Az Autonómia Alapítvány 2021-es éves szakmai beszámolója

- <https://autonomia.hu/hu/rolunk/>

Bagázs Közhasznú Egyesület (2021): Módszertani összefoglaló

- <https://bagazs.org/szakmai-anyagaink/>

ELTE PPK Szociálpszichológiai Tanszék (2019): Előítéletek kontra empátia

- <https://www.ppk.elte.hu/eloiteletek-kontra-empatia>

Európai Unió Alapjogi Ügynökség (FRA) (2021): Roma felmérés

- <https://fra.europa.eu/hu/data-and-maps/2023/roma-survey-2021>

Hablicsek László (2007): Kísérleti számítások a roma lakosság területi jellemzőinek alakulására és 2021-ig történő előrebecslésére

- <https://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografia/article/view/540>

Kelemen Ágnes, Árendás Zsuzsanna, Messing Vera: Sokszínű befogadó munkahelyek romáknak és másoknak, Autonómia Alapítvány (felelős kiadó)

- <https://autonomia.hu/hu/document/sokszinu-befogado-munkahely-romaknak-es-masoknak/>

Központi Statisztikai Hivatal (2022): Népszámlálás

- <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/adatbazis/#/>

Központi Statisztikai Hivatal (2013-2022): STADAT táblák

- <https://www.ksh.hu/stadat>
- https://www.ksh.hu/stadat_eves_2_1

KSH: Munkaerőpiaci helyzetkép, 2014-2018

- <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/munkerohelyz/munkerohelyz17m.pdf>

Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030

- <https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/03/MNTFS2030.pdf>

Lukács Sándor Gábor (2017): A Roma Foglalkoztatási Stratégia. Gondolat Kiadó

Révész Éva, Dóry Boglárka (2021): Társadalmi hatásmérés – A BAGázs roma telepeken végzett munkájának társadalmi hatásmérése SROI módszertannal

- <https://bagazs.org/szakmai-anyagaink/>

Ábra és- táblázatjegyzék

Táblázatok:

1. táblázat: Népeségi adatok Magyarországon nemzetiségek szerint 4
2. táblázat: A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia céljai számszerűsítve 19
3. táblázat: Romák és nem romák foglalkoztatási jellemzői 2017-ben 22
4. táblázat: A BAGázs ráfordítása és társadalmi hasznok 20 éves időtartamban 29

Ábrák:

1. ábra: Általános iskola 8. évfolyamnál alacsonyabb végzettségű népesség aránya Magyarországon nemzetiség szerint (KSH, 2022).....5
2. ábra: Általános iskola 8. évfolyam végzettek aránya Magyarországon nemzetiség szerint (KSH, 2022).....6
3. ábra: Középfokú iskola érettségi nélkül, szakmai oklevéllel végzettek aránya (KSH, 2022) 6
4. ábra: Érettségivel rendelkezők aránya Magyarországon nemzetiség szerint (KSH, 2022).....7
5. ábra: Felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya Magyarországon nemzetiség szerint (KSH, 2022) 7
6. ábra: A roma népesség gazdasági aktivitása Magyarországon (KSH, 2022) 8
7. ábra: A roma népesség gazdasági aktivitása Magyarországon (KSH, 2022) 9
8. ábra: Relatív jövedelmi szegénységi arány Magyarországon nemzetiség szerint (KSH, 2013-2022) 11
9. ábra: Súlyos anyagi deprivációban élők aránya Magyarországon nemzetiség szerint (KSH, 2013-2022)..... 11
10. Nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya Magyarországon nemzetiség szerint (KSH, 2013-2022) 12
11. ábra: A szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya Magyarországon nemzetiség szerint (KSH, 2013-2022) 13
12. ábra: 16-29 éves Magyarországon élő roma fiatalok válaszai arra a kérdésre, hogy miért nem folytatták a tanulmányaikat középiskola (ISCED2) után (FRA: Roma felmérés, 2021-2022) 14
13. ábra: A Magyarországon élő roma munkavállalók válaszai, arra a kérdésre, hogy milyen munkaviszonnyal rendelkeznek (FRA: Roma felmérés, 2021-2022) 15
14. ábra: A Roma felmérésben résztvevő 10 ország adatai a 20-64 év közötti roma munkavállalókról (FRA: Roma felmérés, 2021-2022)..... 16
15. ábra: A felmérésben résztvevő 10 ország adatai a 20-24 év közötti roma fiatalokról a középfokú oktatásban (FRA: Roma felmérés, 2021-2022)..... 17
16. ábra: A BAGázs társadalmi hatása (forrás: Révész Éva, Döry Boglárka, 2021) 30

Mellékletek

Interjú kérdések (programvezetők, önkénteskoordinátorok részére)

1. Melyek a legfontosabb kihívások és nehézségek?
2. Hogyan mérhető a programok hatékonysága?
  - a. Méri-e, hogy a résztvevők mekkora hányada jut előrébb a tanulmányaiban (sikeres osztályvégzés, sikeres érettségi)?
  - b. Méri-e, hogy a résztvevőknek mekkora hányada talál munkát?
  - c. Milyen időtávon „követik” a résztvevőket?
3. Milyen sikeres példákat tud felmutatni a program terén?
  - a. Siker, mint a résztvevők sikere (tanulmányi, munkaerőpiaci)
  - b. Siker, mint a szervezők sikere
4. Hogyan népszerűsítik a programokat?
  - a. Hogyan találnak résztvevőket?
  - b. Milyen módszerekkel ösztönzik a résztvevőket a programban maradásra?
  - c. Hogyan lehetne javítani a toborzáson?
  - d. Hogyan találnak önkénteseket? Mennyire tartós az önkéntesek elköteleződése?
5. Hogyan működik az integrációs programok finanszírozása, fenntarthatósága?
6. Hogyan lehetne javítani a roma integráció területén végrehajtott programokat?

Interjúkérdések (résztvevő fiatalok részére)

1. Milyen volt a kapcsolatod az önkéntessel?
2. Mondj egy jó élményt, ami a program során ért (konkrétumok).
3. Miért vettél részt a programban? Mi az a legfontosabb 1/2/3 dolog, amit a programtól kaptál?
4. Volt olyasmi, ami nem tetszett, ami lehetett volna jobb is?
5. Volt-e valami, ami nehezítette számodra, hogy mindig/folyamatosan részt vegyél a programban?
6. Szerinted hozott változást az életedbe a program?
7. Sikerült valamilyen célt elérned a program segítségével?

Interjúkérdések (önkéntesek részére)

1. Hogyan találkozott a programmal/alapítvánnyal?

2. Milyen kihívásokkal találkozott a programban?
3. Milyen volt az együttműködés a program résztvevőivel?
  - a. Mennyi fiatallal dolgozott együtt?
  - b. Mennyi ideig dolgozott egy-egy fiatallal?
  - c. Ha nehéz volt az együttműködés, mit lehetett volna másképp csinálni, hogy könnyebb legyen?
4. Milyen élmény volt részt venni a programban önkéntesként?
5. A fiatalok, hogy értékelik a programot?
6. Milyen sikereket értek el a fiatalok?

